

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการบริหารจัดการศึกษาตามหลักสภาราษฎรธรรม ๖ ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านเนินศาลา อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งมีเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

๒.๑.๑ ความหมายการมีส่วนร่วม

๒.๑.๒ ลักษณะการมีส่วนร่วม

๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม

๒.๒.๑ ความหมายการบริหารแบบมีส่วนร่วม

๒.๒.๒ ลักษณะการบริหารแบบมีส่วนร่วม

๒.๓ แนวคิดการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

๒.๓.๑ ความหมายการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

๒.๓.๒ ลักษณะการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

๒.๔ หลักสภาราษฎรธรรม ๖

๒.๕ บริบทของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านเนินศาลา

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

การบริหารแบบมีส่วนร่วมหมายถึงการบริหารที่ผู้ที่อยู่ในระดับล่างขององค์กรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับองค์กรและงานที่ทำร่วมกับผู้บริหารระดับสูง^๑การบริหารแบบมีส่วนร่วมหมายถึงรูปแบบของความเกี่ยวข้องผูกพันร่วมกัน (Involvement) ของสมาชิกในการประชุมปรึกษาหารือเพื่อการตัดสินใจและควบคุมการทำงานร่วมกัน^๒การบริหารแบบมีส่วนร่วมคือกระบวนการของการให้ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชามีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจโดยใช้ความคิดสร้างสรรค์และความเชี่ยวชาญของพวกเขาในการแก้ปัญหาการบริหารที่สำคัญ^๓การบริหารโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารราชการหมายถึงกิจกรรมที่หน่วยงานภาครัฐสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนการบริหารราชการต่างๆตั้งแต่ร่วมคิดร่วมตัดสินใจร่วมดำเนินการร่วมรับผลประโยชน์และร่วมประเมินผล^๔

การมีส่วนร่วม หมายถึง การได้แสดงความคิดเห็นการได้รับทราบข้อมูลการได้ร่วมดำเนินการการมีส่วนร่วมเป็นการแสดงถึงสิทธิการจะมีส่วนร่วมมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับศักยภาพในการเข้ามามีส่วนร่วม(Evolving Capacity) การมีส่วนร่วมเป็นการแสดงถึงสิทธิ๔ด้านคือสิทธิในการได้รับฟังรับทราบสิทธิในการนำเสนอข้อมูลสิทธิในการร่วมดำเนินการและสิทธิในการร่วมในการตัดสินใจ^๕

^๑ Massarik, Fred, **Participative Management**, (New York : Pergamum Press, 1987), p. 2.

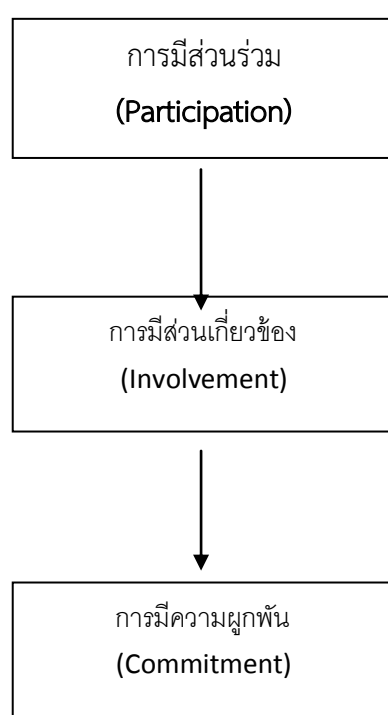
^๒ เอกชัย กี่สุขพันธ์ , “การบริหารทักษะและการปฏิบัติ” , พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ, ๒๕๓๘), หน้า ๒๓๗.

^๓ สมยศ นาวิการ, **การบริหารแบบมีส่วนร่วม** (กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ), ๒๕๔๕, หน้า ๑.

^๔ พชร สีโรส ไสภารัตน์ จารุสมบัติและอรทัย กักผล, “คู่มือและเทคนิคการบริหารจัดการสมัยใหม่ตามแนวทางการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี : การเปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารราชการแผ่นดิน ”, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ), ๒๕๔๔, หน้า ๑๐.

^๕ Children Sweden, **SEAP Regional Workshops on Good Practices-A Child Rights Programming Perspective**, (Bangkok : Save the Children Sweden, 2005), p. 14.

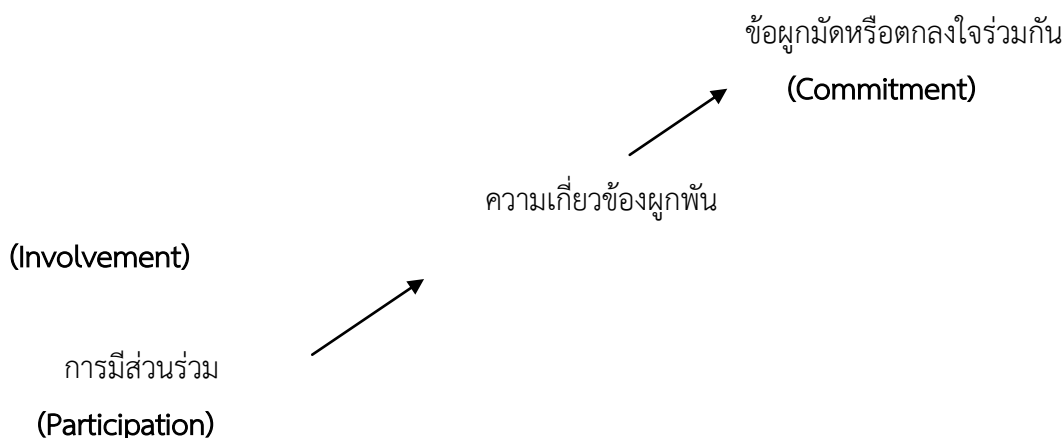
เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมว่าเป็นการที่บุคคลหรือคณะบุคคลเข้ามาช่วยเหลือสนับสนุนทำประโยชน์ในเรื่องต่างๆหรือกิจกรรมต่างๆอาจเป็นการมีส่วนร่วมทั้งในกระบวนการตัดสินใจหรือในกระบวนการบริหารควรให้บุคคลมีส่วนร่วมในองค์กรนั้นบุคคลจะต้องมีส่วนเกี่ยวข้อง (Involvement) ในการดำเนินการหรือปฏิบัติการกิจต่างๆขององค์กรการที่บุคคลมีส่วนเกี่ยวข้องในกิจกรรมต่างๆย่อมทำให้บุคคลมีความผูกพัน (Commitment) ต่อกิจกรรมนั้นและมีความผูกพันต่อองค์กรในที่สุดจึงเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมทำให้เกิดการมีความเกี่ยวข้องและมีความเกี่ยวข้องก่อให้เกิดความผูกพันดังแสดงไว้ตาม ภาพที่ ๒.๑^๖

ภาพที่ ๒๑ แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมการมีส่วนเกี่ยวข้องและการมีความผูกพัน

^๖ เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์, “ประมวลสาระชุดวิชาสัมมนาปัญหาและแนวโน้มทางการบริหารการศึกษา, หน่วยที่๗”, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๗), หน้า ๑๘๒ - ๑๘๓.

เอกชัย กี่สุขพันธ์ ได้กล่าวถึง ความหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วมว่าหมายถึง รูปแบบของความเกี่ยวข้องผูกพันร่วมกัน (Involvement) ของสมาชิกในการประชุมหรือเพื่อตัดสินใจ และควบคุมการทำงานร่วมกันซึ่งระดับของความผูกพันดังกล่าวจะเห็นชัดเจนดัง ภาพที่ ๒.๒^๗

ภาพที่ ๒.๒ แสดงระดับของความผูกพัน

Cohen and Uphoff ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมในทัศนะของการพัฒนาชนบทว่าการมีส่วนร่วมที่เกี่ยวข้องกับประชาชนจะต้องประกอบไปด้วย ๔ แบบ

๑. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making) ซึ่งอาจเป็นการตัดสินใจตั้งแต่ระยะเริ่มการตัดสินใจช่วงกิจกรรมและตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรม

๒. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม (Implementation) ซึ่งอาจจะไปในรูปของการเข้าร่วมโดยการให้การสนับสนุนทางด้านทรัพยากรการเข้าร่วมในการบริหารและร่วมมือรวมทั้งเข้าร่วมในการร่วมแรงร่วมใจ

๓. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) ซึ่งอาจจะเป็นประโยชน์ทางด้านวัตถุทางสังคมหรือส่วนตัว

๔. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) ซึ่งนับเป็นการควบคุมและการตรวจสอบการดำเนินการทั้งหมดและเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

ลัดดา ผลวัฒนะ ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมประกอบไปด้วย ๔ มิติ คือ

๑. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

^๗ เอกชัย กี่สุขพันธ์ , “การบริหารทักษะและการปฏิบัติ ”, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ, ๒๕๓๘), หน้า ๒๓๗.

^๘ Cohen, M John and Uphoff, T Norman.1980, “Participation’s Place in Rural Development : Seeking Charity through Specify”, **Word Development**, 8 (March) p. 219.

๒. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งที่ได้ตัดสินใจ
๓. การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้จากการดำเนินการ
๔. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ประกอบ กุลเกลี้ยง ได้กล่าวถึง การบริหารแบบมีส่วนร่วมคือวิธีการบริหารหรือรูปแบบการตัดสินใจซึ่งเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการทำงานในองค์การสิ่งสำคัญที่สุดของผู้บริหารคือการตัดสินใจในประเทศโลกเสรีเรื่องความเสมอภาคและประชาธิปไตยเชื่อว่าถ้าเอาวิธีการนี้มาใช้ในการบริหารแล้วจะช่วยให้เพิ่มความพึงพอใจและแรงจูงใจให้ผู้ร่วมงานการตัดสินใจทั่วไปมี ๔ ระดับ คือ

๑. ตัดสินใจด้วยผู้บริหารเอง
๒. ปรึกษาผู้ร่วมงานในที่สุดผู้บริหารตัดสินใจ
๓. ตัดสินใจร่วมกัน
๔. ผู้บริหารมอบหมายให้ผู้อื่นไปตัดสินใจ^{๑๐}

เมตต์ การุณจิต ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมหมายถึงการเปิดโอกาสให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อมในลักษณะของการร่วมรับรู้ร่วมคิดร่วมทำร่วมตัดสินใจร่วมติดตามผลการเปิดโอกาสให้เข้าร่วมกิจกรรมจะได้รับประโยชน์ในด้านการนำเอาความรู้ความสามารถ (Talent) และทักษะ (Skill) ของคนในองค์กรหรือท้องถิ่นมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม^{๑๑}

จากความหมายการมีส่วนร่วมสามารถสรุปได้ว่าความหมายการมีส่วนร่วม หมายถึงวิธีการบริหารที่เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องและมีส่วนได้ ส่วนเสียได้ มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานเข้าร่วมกันวางแผนตัดสินใจติดตามผลและร่วมรับผิดชอบในการดำเนินงานร่วมกันด้วยความสมัครใจ โดยการใช้ความรู้ความสามารถ ความคิดสร้างสรรค์ ความเชี่ยวชาญและทรัพยากรร่วมกันในการแก้ปัญหาพัฒนางานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน การได้การยอมรับนับถือการยกย่องชมเชยการได้รับการไว้วางใจ จากเพื่อนร่วมงานผู้บังคับบัญชาและบุคคลอื่น

๒.๑.๑ ความหมายการมีส่วนร่วม

จากการทบทวนเอกสารปรากฏว่า มีนักวิชาการและผู้วิจัยได้อธิบายความหมายเกี่ยวกับ

^{๑๐} สัตตา ผลวัฒนะ, องค์ประกอบของการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ครุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๔), หน้า ๑๐.

^{๑๑} ประกอบ กุลเกลี้ยง, “การบริหารโดยองค์คณะบุคคล”, ชุดฝึกอบรมผู้บริหาร : ประมวลสาระ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, ๒๕๔๕), หน้า ๒๗.

^{๑๒} เมตต์ การุณจิต, การบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม: ประชาชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและข้าราชการ, (กรุงเทพมหานคร : บัคพอยท์, ๒๕๕๓), หน้า ๑๖.

การมีส่วนร่วมไว้หลายท่านดังนี้

การมีส่วนร่วม (Participation) คือ เป็นผลมาจากการปฏิบัติการทั้งหมดหรือการกระทำทั้งหมดที่ทำโดยกลุ่ม หรือ ในนามกลุ่มนั้นกระทำผ่านองค์กร (Organization) ดังนั้นองค์กรจะต้องเป็นเสมือนตัวนำให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงได้

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนเกี่ยวข้องกับได้เสียผลประโยชน์ส่วนตน เช่น ความคิด ความรู้ ความสามารถ แรงงาน เงินทุน วัสดุเข้าไปมีบทบาทในขั้นตอนต่างๆ ของกิจกรรมด้านการจัดการควบคุม การใช้งานและการกระจายอำนาจทรัพยากร ตลอดจนปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคมชุมชน^{๑๒}

พงษ์ธร ธัญญสิริ ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง

๑. กระบวนการมวลชนเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในขั้นตอนต่างๆ ของกิจกรรมของส่วนรวม

๒. มวลชนที่เข้าร่วมได้ใช้ความพยายามส่วนตัว เช่น ความคิด ความรู้ความสามารถ แรงงาน ตลอดจนทรัพยากรของตนต่อกิจกรรมนั้นๆ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าการเกี่ยวข้องของกิจกรรมต่างๆ ของมวลชนในกิจกรรมต่างๆ จะมี ๒ ด้านคือ

๑) ด้านความคิดหรือกำหนดนโยบาย ซึ่งแบ่งได้ ๓ ระดับคือ ๑. มวลชนเป็นเพียงผู้ให้ข้อมูลข่าวสาร ข้อคิดเห็น (Information input) ๒. มวลชนมีส่วนแบ่งในอำนาจตัดสินใจ (share Decision Making) ๓. มวลชนเป็นผู้กำหนดนโยบาย (Policy Formulation)

๒) ด้านดำเนินนโยบาย แบ่งได้ ๓ ระดับ คือ

(๑) ร่วมกำหนดเป้าหมายแผนงาน (Participation on Formulating objective and Plan)

(๒) ร่วมดำเนินการในกระบวนการจัดการ (Participatin on Management Resources)

(๓) ร่วมสนับสนุนช่วยทรัพยากรการบริหาร (Supporting on Management Resources)^{๑๓}

พรชัย รัชมิแพทย์ ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมมีความหมาย ๒ อย่าง คือ

๑. ความหมายอย่างกว้าง การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนในการกำหนดนโยบายของประเทศและการบริหารประเทศ โดยผ่านกระบวนการทาง

^{๑๒} พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตฺโต), การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษา คณะสงฆ์, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๑๒.

^{๑๓} พงษ์ธร ธัญญสิริ, “แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมสำนักปลัดกระทรวงยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม”, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๕๒), หน้า ๓๗.

การเมืองเช่น การเป็นผู้บริหารพรรคการเมือง การเป็นสมาชิกพรรคการเมือง การเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเป็นรัฐมนตรี เป็นต้น รวมถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารท้องถิ่นและการเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นด้วย

๒. ความหมายอย่างแคบ การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชนเข้าไปช่วยสนับสนุนงานซึ่งเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ โดยการกระทำการภายในกรอบของกฎหมายหรือนโยบายของ^{๑๔}

นรินทร์ชัย พัฒนาพงศา ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ไม่เคยได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ เข้าร่วมการตัดสินใจหรือเคยมาเข้าร่วมด้วยเล็กน้อยได้เข้าร่วมด้วยมากขึ้น เป็นไปอย่างมี อิสระภาพ เสมอภาค มิใช่มีส่วนร่วมอย่างผิวเผิน แต่เข้าร่วมด้วยอย่างแท้จริงยิ่งขึ้น การเข้าร่วมนั้นต้องเริ่มตั้งแต่ต้นจนสุดท้ายของโครงการ^{๑๕}

แก้ว นิมะเริง ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชนในชนบทได้เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาและกิจกรรมส่วนร่วมของชุมชน เช่น การมีส่วนร่วมในการคิดเสนอแนะ แก้ไขปัญหาการดำเนินงานตามกิจกรรมการมีส่วนร่วมในการวางแผน หรือ เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการพัฒนาและร่วมปฏิบัติ โดยการบริจาคเงิน สิ่งของ วัสดุ การสละแรงงานเพื่อพัฒนาหมู่บ้าน และร่วมติดตามผลการพัฒนาบำรุงรักษา สาธารณประโยชน์ต่างๆ ในเขตหมู่บ้าน^{๑๖}

มัทนา ไชยจิตต์ ได้กล่าวถึง กระบวนการหรือการกระทำที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม หมายถึง การแสดงความคิดเห็น การวางแผนในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ การกำหนดทิศทางการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มองค์กร หรือ ชุมชนตลอดจนการร่วมกันรับผิดชอบ แก้ปัญหาและรับผลประโยชน์ร่วมกันเป็นการให้ประชาชนมีการตัดสินใจร่วมกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกิจกรรมนั้น ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหัวใจของการพัฒนาทั้งการพัฒนาตนเอง พัฒนาท้องถิ่นและสังคม ทั้งนี้มีส่วนร่วมจะได้ผลดีอย่างแท้จริงนั้นประชาชนจะต้องมีโอกาสอย่างอิสระปราศจากการแทรกแซงครอบงำบีบบังคับ กฎเกณฑ์ฝืนใจหรือถูกขอร้อง เพราะอาจจะบรรลุเพียงผลสำเร็จของงาน

^{๑๔} พรชัย รัศมีแพทย, “หลักกฎหมายการปกครองท้องถิ่นไทย”, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (นนทบุรี : มหาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๑), หน้า ๒๒๕ - ๒๒๖.

^{๑๕} นรินทร์ชัย พัฒนาพงศา, “การมีส่วนร่วมหลักการพื้นฐานเทคนิคและกรณี ตัวอย่าง”, (กรุงเทพมหานคร : ๕๔๘ Print, ๒๕๔๖), หน้า ๔.

^{๑๖} แก้ว นิมะเริง, “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์กรสตรีในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดลพบุรี”, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ๒๕๔๐), หน้า ๕๔.

เท่านั้น แต่จะไม่ก่อให้เกิดความผูกพันรับผิดชอบตามมาและการดำเนินกิจกรรมนั้นๆจะมีความยั่งยืน มันคงไม่ต่อเนื่องก็อาจจะล้มเลิกไปในที่สุด^{๑๗}

ยุพาพร รูปงาม ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง การเห็นพ้องกันในเรื่องของความต้องการ ทิศทางของการเปลี่ยนแปลงและความเห็นพ้องต้องกันจะต้องมีมากจนเกิดความคิดริเริ่มโครงการ เพื่อปฏิบัติเหตุผลเบื้องต้นของการที่มีคนมารวมกันได้ ควรจะต้องมีการตระหนักว่าปฏิบัติการทั้งหมดหรือการกระทำทั้งหมดที่ทำ โดยกลุ่มหรือในนามกลุ่ม กระทำผ่านองค์การ (Organization) ดังนั้นองค์การจะต้องเป็นเสมือนตัวนำให้บรรลุถึงการเปลี่ยนแปลงได้^{๑๘}

ดิเรก อนันต์ ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วม หมายถึง การพัฒนาที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเท่าเทียมกัน ทั้งในด้านการตัดสินใจของการกำหนดนโยบาย การวางแผนปฏิบัติ การสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ และการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม ซึ่งการมีส่วนร่วมในความหมายนี้ เป็นการกำหนดเป้าหมายที่ให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทมากขึ้นถึงขั้นเป็นผู้นำการพัฒนา โดยเริ่มตั้งแต่กระบวนการตัดสินใจ การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา การวางแผนและการปฏิบัติตามแผน เพื่อที่จะนำไปสู่การพัฒนาสังคม อาจกล่าวได้ว่า ประชาชนเป็นผู้กระทำ เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงและเข้าสู่ภาวะทันสมัย เป็นการแสดงออกอย่างเสรีภาพในการปฏิบัติตามนโยบายของตน^{๑๙}

ชนสาร บัลลังก์ปัทมา ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เข้ามาร่วมดำเนินกิจกรรม ตั้งแต่การศึกษาปัญหาการวางแผนดำเนินการ การตัดสินใจ การแก้ไขปัญหา และการประเมินร่วมกัน เพื่อขับเคลื่อนให้กิจกรรมนั้นดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยยึดหลักการมีส่วนร่วม คือ หลักร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตรวจสอบร่วมรับผิดชอบ^{๒๐}

จากแนวคิดการมีส่วนร่วมสรุป ความหมาย การมีส่วนร่วมได้ว่า เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ร่วมกำหนดนโยบาย ร่วมจัดทำแผนร่วมศึกษา

^{๑๗} มัทนา ไชยจิตต์, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าอำเภอลาดยาว จังหวัดพิษณุโลก”, **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์ ตระกูลบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๒), หน้า ๘.

^{๑๘} ยุพาพร รูปงาม, “การมีส่วนร่วมของข้าราชการสำนักงบประมาณในการปฏิรูป ระบบราชการ”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๕.

^{๑๙} ดิเรก อนันต์, “การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์เขต ๑”, **สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : วิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๑๘.

^{๒๐} ชนสาร บัลลังก์ปัทมา, “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น”, **วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๑), หน้า ๓๐.

หาสาเหตุและร่วมช่วยกันแก้ปัญหา ร่วมศึกษาความต้องการของชุมชน ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมทำ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้

๒.๑.๒ ลักษณะการมีส่วนร่วม

จากการทบทวนเอกสารปรากฏว่า มีนักวิชาการและผู้วิจัยได้อธิบายความหมายเกี่ยวกับลักษณะการมีส่วนร่วมไว้หลายท่าน ดังนี้

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (อ้างใน พระรัตนกร ตปสีโล) ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วม หมายถึง เป็นการเน้นกระบวนการ การส่งเสริมชักนำ สนับสนุนและสร้างโอกาสให้ชาวบ้าน ทั้งในรูปของส่วนบุคคล กลุ่มต่างๆให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง หรือหลายกิจกรรม โดยจะต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจไม่ใช่เข้าร่วม เพราะหวังสิ่งตอบแทน ที่สำคัญการมีส่วนร่วมจะต้องสอดคล้องกับความเป็นต้องการและวัฒนธรรมของคนส่วนใหญ่ด้วย การมีส่วนร่วมมี ๔ ลักษณะ คือ

๑. การมีส่วนร่วม เป็นการเข้าไปรับอำนาจที่จะคิดทำมากขึ้นหรืออำนาจในการตัดสินใจที่จะดำเนินการ
๒. การมีส่วนร่วม เป็นการร่วมกันอย่างมีอิสรภาพ เสมอภาค มีความเท่าเทียมกัน และมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็ง (Active) มิใช่มีส่วนร่วมอย่างเฉื่อยชา (Passive)
๓. การมีส่วนร่วมต้องมีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นแรกของกระบวนการไปจนถึงขั้นสุดท้ายของโครงการ
๔. การมีส่วนร่วมมัก เป็นเรื่องที่ผู้ด้อยโอกาสขอแบ่งอำนาจจากผู้มีอำนาจเหนือกว่า เพื่อปรับปรุงชีวิตของตนให้ดีขึ้น^{๒๑}

ประสาร พรหมณา ได้กล่าวถึง การบริหารที่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาได้เข้ามาส่วนคิดตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมทำงานจึงก่อให้เกิดความรู้สึกผูกพัน ผูกมัดและตกลงใจร่วมกันในการบริหารโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมาย การบริหารแบบมีส่วนร่วมให้เกิดประโยชน์หมายถึง

๑. การมีส่วนร่วมก่อให้เกิดการระดมความคิด ทำให้เกิดความคิดเห็นที่หลากหลาย ซึ่งดีกว่าการคิดและตัดสินใจเพียงคนเดียว
๒. การมีส่วนร่วมในการบริหารเป็นการลดการต่อต้านและก่อให้เกิดการยอมรับมากขึ้น
๓. การมีส่วนร่วมเปิดโอกาสให้มีการสื่อสารที่ดี สามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการทำงานร่วมกันเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

^{๒๑} พระรัตนกร ตปสีโล (บุญญา), “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์พลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติดของเทศบาลเมืองบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร”, **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๙.

๔. การมีส่วนร่วมทำให้การตัดสินใจมีคุณภาพและทำให้มีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานมากขึ้นด้วย^{๒๒}

ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วม โดยสรุปรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมแบบเหลื่อมล้ำตามคุณสมบัติของการมีส่วนร่วม ๓ กลุ่ม คือ

๑. การมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ เป็นแบบแผนการมีส่วนร่วมของกลุ่มบุคลากรผู้มีอำนาจและมีทรัพยากรมากที่สุดในชุมชน ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ประธาน และคณะกรรมการโรงเรียนเจ้าอาวาส และหัวหน้าโครงการ

๑) บทบาทที่แสดงในการมีส่วนร่วม ได้แก่ ริเริ่มงาน คิดงาน ร่วมดำเนินงาน ร่วมสนับสนุน ร่วมงาน ร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ร่วมแสดงความคิดเห็นอย่างหนักแน่นจริงจังมีอำนาจตัดสินใจที่เปลี่ยนแปลงกิจกรรมที่ดำเนินงานได้

๒) คุณสมบัติของผู้มีส่วนร่วม ได้แก่ มีอำนาจตามระบบราชการ มีบารมีได้รับการยอมรับในชุมชน มีทรัพยากรมาก เช่น ความรู้ มีเงิน

๒. การมีส่วนร่วมเป็นบางส่วน เป็นแบบแผนการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้มีอำนาจและทรัพยากรปานกลางในชุมชน ได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มคณะครู คณะกรรมการโรงเรียนกิจกรรมที่มีส่วนร่วม ได้แก่ กิจกรรมตามประเพณี การประชุมต่างๆ การปรับปรุงอาคารสถานที่

๑) บทบาทที่แสดงในการมีส่วนร่วม ได้แก่ ร่วมมือ ร่วมงาน ร่วมสนับสนุนร่วมริเริ่มงาน ริเริ่มกิจกรรม บริจาคเงิน สิ่งของ เป็นผู้ร่วมดำเนินการ แสดงความคิดเห็นอย่างมั่นใจ มีอำนาจในการตัดสินใจบ้าง

๒) คุณสมบัติของผู้มีส่วนร่วม ได้แก่ เป็นคณะทำงานของผู้มีอำนาจในการปกครอง มีความรู้ ต้องการงานเพื่อชุมชน

๓. การมีส่วนร่วมแบบชายขอบ เป็นแบบแผนการมีส่วนร่วมของกลุ่มที่ไม่มีอำนาจและทรัพยากรในชุมชน ได้แก่ ผู้ปกครองนักเรียน และประชาชนทั่วไป โดยกิจกรรมที่มีส่วนร่วม คือ กิจกรรมของโรงเรียน งานตามประเพณี งานพิเศษ และการประชุม บทบาทที่แสดงในการมีส่วนร่วม ได้แก่ เป็นผู้เข้าร่วมงาน เป็นผู้ให้ความร่วมมือ เป็นผู้ให้การสนับสนุนบริจาคเงินและสิ่งของ ร่วมดำเนินการ และแสดงความคิดเห็นบ้าง ไม่มีอำนาจในการตัดสินใจ^{๒๓}

^{๒๒} ประสาร พรหมณา, “การบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วม”, รวมบทความคัดย่อจากการประชุมผู้บริหารของโรงเรียนบ้านพรหมนิมิต , (๑๗ กันยายน ๒๕๕๓ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สระแก้ว เขต ๑), ๒๕๕๓, หน้า ๑ - ๕.

^{๒๓} ศิริกาญจน์ โกสุมภ์, “การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนเพื่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ”, **วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต** สาขาวิชาพัฒนศึกษาศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒน์ ประสานมิตร), ๒๕๕๒, หน้า ๒๑๕ - ๒๑๙.

อุทัย บุญประเสริฐ ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วม โดยสรุปรูปแบบของการมีส่วนร่วมในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน แบ่งเป็น ๔ รูปแบบ คือ

๑. รูปแบบที่มีผู้บริหารโรงเรียนเป็นหลัก (Administrational Control) ผู้บริหารโรงเรียนจะเป็นผู้มีอำนาจตัดสินใจขั้นสุดท้าย ส่วนคณะกรรมการจะมีบทบาทให้ข้อคิดและเสนอแนะในการบริหารเท่านั้น

๒. รูปแบบที่มีครูเป็นหลัก (Professional Control) รูปแบบนี้คณะกรรมการโรงเรียนจะมีตัวแทนคณะครูในสัดส่วนที่มากที่สุด โดยมีบทบาทเป็นทั้งกรรมการที่ปรึกษา และกรรมการบริหาร

๓. รูปแบบที่ชุมชนมีบทบาทเป็นหลัก (Community Control) รูปแบบนี้การบริหารจะควบคุมโดยชุมชน คณะกรรมการโรงเรียนจะมีสัดส่วนจำนวนตัวแทนผู้ปกครองชุมชนมากที่สุด

อำนาจ บุญทวี ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วม โดยสรุปรูปแบบการมีส่วนร่วม^{๒๔} ขึ้นตอน คือ

๑. มีส่วนร่วมในการศึกษาค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ตลอดจนความต้องการของชุมชน

๒. ร่วมคิดค้นและหาวิธีการเพื่อแก้ปัญหาของชุมชนหรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน

๓. ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

๔. ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

๕. ร่วมควบคุมติดตามประเมินผลและร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไปทั้งโดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป^{๒๕}

จากรูปแบบการมีส่วนร่วมสามารถสรุปขั้นตอนการมีส่วนร่วมเริ่มตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมทำ ร่วมประเมินผล และยังได้รับผลประโยชน์ร่วมกันจากการเข้าไปมีส่วนร่วม ซึ่งในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาก็ควรเข้าไปมีส่วนร่วมตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมติดตาม ประเมินผลเพื่อให้ทุกฝ่ายได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน

^{๒๔} อุทัย บุญประเสริฐ, “การศึกษาแนวทางการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน”, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๕, หน้า ๑ - ๔.

^{๒๕} อำนาจ บุญทวี, “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนบ้านสำโรง อำเภอสุมัง จังหวัดอุบลราชธานี”, วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต บริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๙), หน้า ๒๒ - ๒๓.

๒.๒ แนวคิดทฤษฎีการบริหารแบบมีส่วนร่วม

การบริหารมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานขององค์กร เป็นเครื่องมือสำคัญที่จะชี้ให้เห็นความสำเร็จ หรือความล้มเหลว ความมีประสิทธิภาพหรือความไร้ประสิทธิภาพของหน่วยงาน การบริหารเป็นเครื่องบ่งชี้ให้ทราบถึงความเจริญก้าวหน้าของสังคม การบริหารเป็นหนทางที่สำคัญจะนำไปสู่ความก้าวหน้า นักบริหารจะต้องคำนึงถึงปัจจัยสิ่งแวดล้อมต่างๆ การบริหารจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจและจำเป็นต่อการที่จะดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคม ซึ่งผู้วิจัยได้ทบทวนเอกสารเกี่ยวกับการบริหาร ทั้งจากนักวิชาการไทยและต่างประเทศ ได้กล่าวไว้ ดังนี้

๒.๒.๑ ความหมายการบริหารแบบมีส่วนร่วม

จากการทบทวนเอกสารปรากฏว่า มีนักวิชาการและผู้วิจัยได้อธิบายความหมายเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมไว้หลายท่าน ดังนี้

วิโรจน์ สารัตนะ ได้กล่าวถึง ทฤษฎีการบริหาร ไว้ว่า

๑. ทฤษฎีทัศนะดั้งเดิมแบ่งเป็น ๓ ทฤษฎีคือ

๑) ทฤษฎีการบริหารเชิงวิทยาศาสตร์ที่มุ่งหาวิธีที่ดีที่สุดในการทำงาน

๒) ทฤษฎีการบริหารจัดการมุ่งกำหนดหลักการทางการบริหารไว้และเชื่อว่า

หากมีการฝึกอบรมจะทำให้สามารถเป็นนักบริหารที่มีความสามารถได้

๓) ทฤษฎีการบริหารแบบราชการที่มุ่งเน้นความเป็นเหตุผลในองค์ประกอบ

ต่างๆ ขององค์กร

๒. ทฤษฎีทัศนะเชิงพฤติกรรมมีจุดเน้นอยู่ที่การศึกษา เพื่อความเข้าใจปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ในองค์กรมีทัศนะต่อบุคลากรในหน่วยงานว่าไม่ได้ต้องการปัจจัยจูงใจด้านเศรษฐกิจหรือกายภาพเท่านั้นแต่ยังเป็นมนุษย์สังคมที่ต้องการปัจจัยจูงใจด้านสังคมด้วยทัศนะดังกล่าวนำไปสู่ความเคลื่อนไหวเชิงมนุษยสัมพันธ์และตระหนักถึงความจำเป็นของการบริหารว่าควรมีทักษะเชิงมนุษยสัมพันธ์เพิ่มขึ้นด้วยแต่ทฤษฎีต่างๆ เช่นทฤษฎีลำดับความต้องการของมาสโลว์ (Maslow's Theory of Growth Motivation) นั้นควรมีการศึกษาแนวทางการบริหารที่เป็นไปได้ในทางปฏิบัติโดยใช้การวิจัยเชิงวิทยาศาสตร์เพื่อสร้างทฤษฎีเฉพาะองค์กร

๓. ทฤษฎีทัศนะเชิงปริมาณมีจุดเน้นอยู่ที่ตัวแบบทางคณิตศาสตร์สถิติและข้อมูลสารสนเทศเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจในการบริหารที่มีประสิทธิผลประกอบด้วย ๓ หลักการ ไว้ว่า

๑) หลักการบริหารศาสตร์หรือการวิจัยเชิงปฏิบัติการซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้มีการตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพจากการใช้ตัวแบบทางคณิตศาสตร์และวิธีการเชิงสถิติมาประกอบ

๒) หลักการบริหารเชิงปฏิบัติการมุ่งจัดการเรื่องการผลิตและการให้บริการที่มีประสิทธิภาพ

๓.) หลักการระบบสารสนเทศ เพื่อการบริหารซึ่งมุ่งออกแบบระบบสารสนเทศ และการนำไปใช้โดยสร้างระบบฐานข้อมูลที่อาศัยคอมพิวเตอร์เป็นพื้นฐาน

๔. ทฤษฎีที่คณะร่วมสมัยประกอบด้วย

๑) หลักการบริหารเชิงระบบประกอบด้วยปัจจัยป้อนเข้ากระบวนการปัจจัย ป้อนออกและข้อมูลย้อนกลับ ในการบริหารนั้นผู้บริหารต้องคำนึงถึงลักษณะต่างๆ ของความเป็น ระบบเปิดที่จะต้องนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์

๒) หลักการบริหารตามสถานการณ์โดยมีความเชื่อว่ามีวิธีการทำงานใดที่ดีที่สุด สำหรับทุกสถานการณ์ผู้บริหารต้องมีทักษะเชิงมนทัศน์ค่อนข้างสูงเพื่อให้สามารถวิเคราะห์สถานการณ์ ทำให้สามารถตัดสินใจเลือกหลักการหรือวิธีการที่เหมาะสมได้ดังนั้นการนำทฤษฎีการบริหารสู่การปฏิบัติ นั้นผู้บริหารจะต้องมีคุณลักษณะที่สำคัญ ๒ ประการคือความรู้ในเชิงทฤษฎีจากการศึกษาค้นคว้า (เป็นศาสตร์) และความมีประสบการณ์จากการฝึกฝนอบรมหรือจากการทำงาน(เป็นศิลป์) การที่จะเป็น ผู้บริหารที่มีความสามารถนั้นผู้บริหารจะต้องผสมผสานหลักการทางทฤษฎีกับประสบการณ์เข้าด้วยกัน เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่ได้ผลดีด้วย^{๒๖}

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวถึง การบริหาร หมายถึง ศิลปะแห่งการ ทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น นักบริหารมีหน้าที่ วางแผน จัดองค์การ อำนวยการ ควบคุม ทรัพยากรบุคคล และทรัพยากรอื่นๆ ให้ดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ที่ กำหนดไว้^{๒๗}

มัลลิกา ต้นสอน ได้กล่าวถึง การบริหาร(Administration) หมายถึง การกำหนดแนวทาง หรือนโยบาย การสั่งการ การอำนวยการ การสนับสนุน และการตรวจสอบ ให้ผู้ปฏิบัติสามารถ ดำเนินงานให้ได้ตามเป้าหมายที่ต้องการ^{๒๘}

พนัส หัสนาคินทร์ ได้กล่าวถึง การบริหาร หมายถึง กระบวนการที่ผู้บริหารใช้อำนาจ ตลอดจนทรัพยากรต่างๆ เช่น คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ ที่มีอยู่หรือคาดว่าจะมีจัดการดำเนินงานของ สถาบันหรือหน่วยงานนั้นๆ ให้ดำเนินไปสู่จุดหมาย^{๒๙}

^{๒๖} วิโรจน์ สารรัตนะ, “การบริหาร : หลักการทฤษฎีและประเด็นทางการศึกษา”, (กรุงเทพมหานคร : ทิพย์วิสุทธิ์, ๒๕๔๕), หน้า ๓๐ - ๓๑.

^{๒๗} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๓๔.

^{๒๘} มัลลิกา ต้นสอน, **การจัดการยุคใหม่**, (กรุงเทพมหานคร : เอกซเปอร์เน็ท จำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๑๐.

^{๒๙} พนัส หัสนาคินทร์, “**ประสบการณ์ในการบริหารบุคลากร**”, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐.

พะยอม วงศ์สารศรี ได้กล่าวถึง การบริหาร หมายถึง กระบวนการที่ผู้จัดการใช้ศิลปะและกลยุทธ์ต่างๆ ดำเนินกิจการตามขั้นตอนต่างๆ โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกในองค์การ การตระหนักถึงความสามารถ ความถนัด ความต้องการและความมุ่งหวังด้านความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์การควบคู่ไปด้วยองค์การจึงจะสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนดได้^{๓๐}

จากแนวคิดที่กล่าวมา สามารถสรุปการบริหารแบบมีส่วนร่วม เป็นทฤษฎีการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่มุ่งเน้นทั้งศาสตร์และศิลป์มารวมกันเป็นกระบวนการบริหารงานของตน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

๒.๒.๒ ลักษณะการบริหารแบบมีส่วนร่วม

จากการทบทวนเอกสารปรากฏว่า มีนักวิชาการและผู้วิจัยได้อธิบายความหมายเกี่ยวกับลักษณะการบริหารแบบมีส่วนร่วมไว้หลายท่านดังนี้

สิริภพ เหล่าลาภะ ได้กล่าวถึง การบริหารไว้ ๒ นัย หมายถึง

๑. บริหาร มาจากภาษาบาลีว่า บริหาร มาจากศัพท์ว่า ปริ แปลว่า รอบ และ หร ธาตุในความนำไป คำว่า บริหาร จึงแปลว่า นำไปโดยรอบ อีกสำนวนหนึ่ง คำว่า บริหาร แปลว่า อ้อมหนี, หลบหนี ดังในประโยคภาษาบาลีว่า “ปยุท ปริหริต สมตโถ” แปลว่า ผู้สามารถเพื่อการอ้อมหนี หลีกหนี หลบซึ่งปัญหา หรือแปลว่า ผู้สามารถบริหารปัญหา และนำปัญหาไปโดยรอบ หรือกำจัดปัญหาให้หมดสิ้นไป

๒. บริหาร แปลมาจากภาษาอังกฤษว่า Administer และ Administration แปลความหมายถึง การปกครอง ดำเนินการ อำนาจการ จัดการ จัดให้ วาง การส่งเสริม และบำรุง^{๓๑}

พรรณราย แสงวิเชียร (อ้างใน พระมหาสมพงษ์ สารคนโธ (คำทางหงส์) ได้กล่าวถึง การบริหารแบบมีส่วนร่วม หมายถึง

๑. อำนาจการตัดสินใจฉัยงานงานให้กระจายไม่อยู่ที่ส่วนกลางเพียงทีเดียว โดยเน้นการบริหารตามหลักวิชาการ ผู้ใต้บังคับบัญชาที่ต่อต้านขัดขวางงานที่มอบหมายหรือการเปลี่ยนแปลงต่างๆ เพราะต้องการมีส่วนร่วมเสนอแนะในเรื่องที่มีผลกระทบเกี่ยวกับตน และจะทำให้เกิดแนวคิดสร้างสรรค์มากกว่าการต่อต้าน

๒. พลังรวมองค์กรให้เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ซึ่งเกิดจากการไว้น้ำใจเชื่อใจกัน จะทำให้เกิดบรรยากาศ เชิญชวนให้อยากทำงานร่วมกัน การกำหนดมาตรฐานในการปฏิบัติงาน โดยผู้บังคับบัญชาจะเป็นผู้ริเริ่มให้เกิดสิ่งเหล่านี้

^{๓๐} พะยอม วงศ์สารศรี, “องค์การและการจัดการ”, (กรุงเทพมหานคร : พรานนกการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๓๖.

^{๓๑} สิริภพ เหล่าลาภะ, พุทธศาสตร์การเมือง (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๕), หน้า ๑๔๐.

๓. สมาชิกในองค์กรจะมีความรู้สึกได้รับผิดชอบมากขึ้น เมื่อได้รับความช่วยเหลือจากหัวหน้างานจะทำให้ได้งานที่มีคุณภาพดี เกิดจากหัวหน้างานให้ความช่วยเหลืออบรมให้คนงานรู้จักรับผิดชอบ

๔. พื้นฐานอันมั่นคงขององค์กร คือ การทำงานเป็นทีมมีลักษณะการทำงานแบบถ้อยทีถ้อยอาศัยซึ่งกันและกัน ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ

๕. ควรถือว่าการเป็นหัวหน้า คือ บุคคลที่ดำเนินการติดต่อภายในกลุ่มงานและประสานงานระหว่างกลุ่มมากกว่าบุคคลที่มีอำนาจสูงกว่าหัวหน้า มีบทบาททำให้กลุ่มรู้สึกรับผิดชอบสูง^{๓๒}

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ ได้กล่าวถึง แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษาต้องพิจารณาประเด็นต่อไปนี้ คือ

๑. ร่วมทำไหม ซึ่งเป็นประเด็นเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายการมีส่วนร่วมที่ชัดเจน การมีส่วนร่วม คือ การพัฒนาการศึกษา เพื่อกำหนดนโยบาย วางแผนปฏิบัติการการบริหารบุคคล และสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ

๒. ใครควรจะร่วมกำหนดจุดมุ่งหมายของการมีส่วนร่วมพิจารณา คือ การพิจารณาบุคคลให้เหมาะสมกับภารกิจ โดยการเลือกบุคคล เช่น มีความรู้ มีทักษะความสามารถ ที่จะทำประโยชน์ และมีเวลาพอที่จะเข้ามามีส่วนร่วม

๓. ร่วมเรื่องอะไรในแต่ละภารกิจหลักของการมีส่วนร่วม คือ การบริหารบุคคล ภารกิจย่อยต่างๆอาจประกอบด้วย การสรรหา การเลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่ง การพัฒนาบุคลากร เป็นต้น ดังนั้น ควรพิจารณาว่าเรื่องอะไรที่ประชาชนควรมีส่วนร่วม

๔. ร่วมอย่างไร การมีส่วนร่วมนั้นมีหลายวิธี คือ การมีส่วนร่วมทางตรง และการมีส่วนร่วมทางอ้อม รูปแบบของการมีส่วนร่วมมีหลายวิธีเช่นกัน เช่น ร่วมเป็นกรรมการเสนอความคิดเห็น ร่วมในการตัดสินใจ ร่วมสนับสนุน เป็นผู้อุปถัมภ์ เป็นผู้อำนวยการความสะดวก รูปแบบหรือวิธีการมีส่วนร่วมจำเป็นต้องเหมาะสมสอดคล้องกับบุคคลและภารกิจ

๕. ร่วมมากน้อยเพียงใด การพิจารณาปริมาณของการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ ควรจะมีส่วนร่วมในการบริหาร ในปริมาณที่เหมาะสมกับภารกิจ เพราะการมีส่วนร่วมแบบจอมปลอม (Pseudo-Participation) เช่น การมีส่วนร่วมแต่ในนาม การมีส่วนร่วมที่มากเกินไป (Excessive Participation) เช่น รั้งอยู่ทุกเรื่องซึ่งเป็นอันตรายสำหรับการมีส่วนร่วมการบริหารการศึกษา^{๓๓}

^{๓๒} พระมหาสมพงษ์ สารคนโธ (คำทางหงส์) อ้างแล้ว, หน้า ๑๙.

^{๓๓} เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์, “ปัญหาและแนวโน้มเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารการศึกษา”, ใน **ประมวลสาระชุดวิชาสัมมนาปัญหาทางการบริหารการศึกษาหน่วยที่ ๗**, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๗), หน้า ๒๑๔ - ๒๑๕.

พัชรี สิริโรส โสภารัตน์จารุสมบัติ และอรรถ ก๊กผล ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีชื่อเสียงของสหรัฐอเมริกาจัดระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ๕ ระดับ คือ

๑. การมีส่วนร่วมในระดับให้ข้อมูลข่าวสาร (Inform) เป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำที่สุด บทบาทของประชาชนมีน้อยมากได้แค่รับทราบว่าเกิดอะไรที่ไหน เป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมอยู่ในลักษณะการให้ข้อมูลทางเดียว จากรัฐสู่ประชาชน
๒. การมีส่วนร่วมในระดับหารือ (Consult) เป็นลักษณะการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล ข้อเท็จจริง การแสดงความรู้สึก และความคิดเห็นในการประกอบการตัดสินใจ
๓. การมีส่วนร่วมในระดับเข้ามามีบทบาท (Involve) เป็นลักษณะการให้ประชาชนมีส่วนร่วมทำงานตลอดกระบวนการตัดสินใจ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และข้อมูลระหว่างรัฐกับประชาชนอย่างจริงจัง มีจุดมุ่งหมายชัดเจน
๔. การมีส่วนร่วมในระดับสร้างความร่วมมือ (Collaboration) เป็นการให้บทบาทของประชาชนในระดับสูง โดยประชาชนและภาครัฐจะทำงานร่วมกัน ในกระบวนการของการตัดสินใจ
๕. การมีส่วนร่วมในระดับให้อำนาจแก่ประชาชน (Empower) เป็นขั้นที่ให้บทบาทแก่ประชาชนในระดับสูงที่สุด ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ รัฐจะดำเนินการตามการตัดสินใจ ในรูปแบบการมีส่วนร่วมที่รู้จักกันดีคือ การลงประชามติ และการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง เป็นการสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน ความเข้าใจ และความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน^{๓๔}

กรณีศึกษา ขมดี (อ้านใน สิริทิพย์ สิทธิศักดิ์) ได้สรุปรูปแบบของการมีส่วนร่วมออกเป็น ๑๐ รูปแบบคือ

๑. การมีส่วนร่วมในการประชุม (Attendance at Meeting)
๒. การมีส่วนร่วมในการออกเงิน (Financial Contribution)
๓. การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ (Membership on Committees)
๔. การมีส่วนร่วมในการเป็นผู้นำ (Position of Leadership)
๕. การมีส่วนร่วมในการสัมภาษณ์ (Interviewer)
๖. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ชักชวน (Solicitor)
๗. การมีส่วนร่วมเป็นผู้บริโภค (Customer)
๘. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่มหรือผู้เริ่มการ (Entrepreneur's)
๙. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้แรงงาน (Employers)

^{๓๔} พัทรี สิริโรส โสภารัตน์จารุสมบัติ และอรรถ ก๊กผล, “คู่มือและเทคนิคการบริหารจัดการสมัยใหม่ตามแนวทางการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี: การเปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารราชการแผ่นดิน”, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานพัฒนาระบบราชการ, ๒๕๕๘), หน้า ๑๗ - ๑๘.

๑๐. การมีส่วนร่วมในการออกวัสดุอุปกรณ์ (Material Contribution) ^{๓๕}

จากลักษณะการบริหารแบบมีส่วนร่วมสามารถสรุปได้ว่า เป็นกระบวนการ มีขั้นตอนของการดำเนินงานเป็นการสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน ความเข้าใจ และความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน

๒.๒.๓ แนวคิดทฤษฎีบทบาทหน้าที่ของพ่อแม่ผู้ปกครองในการอบรมเลี้ยงดูและการจัดการศึกษาแก่เด็กปฐมวัย

ครอบครัวเป็นสถาบันการศึกษาแห่งแรกของเด็ก บุคคลทุกคนล้วนแต่มีอิทธิพล มีส่วนร่วมในการขัดเกลาแต่งแต้มความเป็นปัจเจกบุคคลของเด็ก โดยเฉพาะพ่อแม่ผู้ปกครองนับได้ว่าเป็นผู้มีบทบาทหน้าที่ โดยตรงในการอบรมเลี้ยงดูและจัดการศึกษาแก่เด็กถ้าหากพ่อแม่ผู้ปกครองตระหนักถึงความสำคัญและปฏิบัติตนเองเป็นอย่างดีแล้วเด็กล้วนได้รับการพัฒนาด้านต่างๆ ตามที่เขามีสิทธิพึงจะได้รับ บทบาทหน้าที่ของพ่อ-แม่ ผู้ปกครองในการอบรมเลี้ยงดู และการจัดการศึกษาแก่เด็กปฐมวัยไว้อย่างหลากหลายความคิด สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงการศึกษา ได้ระบุถึงบทบาทของ พ่อ - แม่ หรือผู้ปกครองเด็กปฐมวัยว่าการศึกษาในระดับปฐมวัยเป็นการศึกษาที่จัดให้แก่เด็กที่ผู้สอน และ พ่อ - แม่ หรือผู้ปกครองต้องสื่อสารกันตลอดเวลาเพื่อความเข้าใจตรงกันและพร้อมร่วมมือกันในการจัดการศึกษาให้แก่เด็กดังนั้น พ่อ-แม่ หรือ ผู้ปกครองควรมีบทบาทดังนี้

๑. มีส่วนร่วมในการกำหนดแผนพัฒนาการศึกษาและให้ความเห็นชอบกำหนดแผนการเรียนรู้ของเด็กร่วมกับผู้สอนและเด็ก
๒. สนับสนุนกิจกรรมของสถานศึกษาและกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาเด็กตามศักยภาพ
๓. เป็นเครือข่ายการเรียนรู้ จัดบรรยากาศภายในให้เอื้อต่อการเรียนรู้
๔. สนับสนุนทรัพยากรเพื่อการศึกษาตามความเหมาะสมและจำเป็น
๕. อบรมเลี้ยงดู เอาใจใส่ให้ความรัก ความอบอุ่น ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาด้านต่างๆของเด็ก
๖. ปกป้องและแก้ไขปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ตลอดจนส่งเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยประสานความร่วมมือกับผู้สอนและผู้เกี่ยวข้อง
๗. เป็นแบบอย่างที่ดีทั้งในด้านการปฏิบัติตนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้และมีคุณธรรมนำไปสู่การพัฒนาให้เป็นสถาบันแห่งการเรียนรู้

^{๓๕} สิริทิพย์ สิริศักดิ์, “การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการบริหารโรงเรียนอาชีวศึกษา : กรณีศึกษา เขตภาษีเจริญและเขตบางกอกใหญ่ ”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต** พัฒนาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๔), หน้า ๘ - ๙.

๘. มีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียนรู้ของเด็กและในการประเมินการจัดการศึกษาของสถานศึกษา^{๓๖}

๒.๓ แนวคิดการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

๒.๓.๑ กฎหมายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

๑ บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้กำหนดแนวนโยบายด้านการบริหารราชการแผ่นดินไว้ในหมวด ๕ ส่วนที่ ๓ มาตรา ๗๘ ดังต่อไปนี้

๑) บริหารราชการแผ่นดินให้เป็นไปเพื่อการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศไทยอย่างยั่งยืน โดยต้องส่งเสริมการดำเนินการตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและคำนึงถึง ผลประโยชน์ของประเทศชาติในภาพรวมเป็นสำคัญ

๒) จัดระบบการบริหารราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่นให้มีขอบเขตอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบที่ชัดเจนเหมาะสมแก่การพัฒนาประเทศและสนับสนุนให้จังหวัดมีแผนและงบประมาณเพื่อพัฒนาจังหวัด เพื่อประโยชน์ของประชาชนในพื้นที่

๓) กระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพึ่งตนเองและตัดสินใจในกิจการของท้องถิ่นได้เอง ส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการดำเนินการตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ พัฒนาเศรษฐกิจของท้องถิ่นและระบบสาธารณูปโภค และสาธารณูปการตลอดทั้งโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศในท้องถิ่นให้ทั่วถึงและเท่าเทียมกันทั่วประเทศ รวมทั้งพัฒนาจังหวัดที่มีความพร้อมให้เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ โดยคำนึงถึงเจตนารมณ์ของประชาชนในจังหวัดนั้น

๔) พัฒนาระบบงานภาครัฐ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพ คุณธรรมและจริยธรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐควบคู่ไปกับการปรับปรุงรูปแบบและวิธีการทำงานเพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมให้หน่วยงานของรัฐใช้หลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีเป็นแนวทางในการปฏิบัติราชการ

๕) จัดระบบงานราชการและงานของรัฐอย่างอื่นเพื่อให้การจัดทำและการให้บริการ สาธารณะเป็นไปอย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และตรวจสอบได้ โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน

๖) ดำเนินการให้หน่วยงานทางกฎหมายที่มีหน้าที่ให้ความเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานของรัฐตามกฎหมายและตรวจสอบการตรากฎหมายของรัฐดำเนินการอย่างเป็นอิสระ เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินเป็นไปตามหลักนิติธรรม

^{๓๖} สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา , “คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย สำหรับเด็กอายุ ๓ - ๕ ปี”, (กรุงเทพมหานคร : ศุภสมาคมพรวัว, ๒๕๕๗), หน้า ๑๑๔.

๗) จัดให้มีแผนพัฒนาการเมืองรวมทั้งจัดให้มีสภาพพัฒนาการเมืองที่มีความเป็นอิสระเพื่อติดตามสอดส่องให้มีการปฏิบัติตามแผนดังกล่าวอย่างเคร่งครัด

๘) ดำเนินการให้ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐได้รับสิทธิประโยชน์อย่างเหมาะสมในการบริหารราชการแผ่นดินนั้น ปัจจุบันได้ใช้พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ เป็นหลักในการปฏิบัติงานราชการ ซึ่งในมาตรา ๔ นั้น ได้กำหนดให้แบ่งระเบียบบริหารราชการแผ่นดินออกเป็น ๓ ส่วนได้แก่ระเบียบบริหารราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น

(๑) ระเบียบบริหารราชการส่วนกลางได้บัญญัติไว้ในมาตรา ๗ โดยให้จัดหรือแบ่งเป็นสำนักนายกรัฐมนตรีกระทรวงหรือทบวงซึ่งมีฐานะเทียบเท่ากระทรวง ทบวงซึ่งสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรีหรือกระทรวงและกรมหรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นและมีฐานะเป็นกรมซึ่งสังกัดหรือไม่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวง หรือทบวง

(๒) ระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาค ได้บัญญัติไว้ในมาตรา ๕๑ โดยให้จัดหรือแบ่งเป็นจังหวัดและอำเภอ

(๓) ระเบียบบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ได้บัญญัติไว้ในมาตรา ๖๙ - ๗๑ โดยให้จัดหรือแบ่งเป็นองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล สุขาภิบาลและราชการส่วนท้องถิ่นอื่นตามที่กฎหมายกำหนด^{๓๗}

๒. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.๒๕๔๕)

กระทรวงศึกษาธิการมาตรา ๘ การจัดการศึกษาให้ยึดหลักดังนี้

- ๑) เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน
- ๒) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
- ๓) การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่องมาตรา ๙ การจัดระบบโครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษา ให้ยึดหลักดังนี้
 - ๔) มีเอกภาพด้านนโยบาย และมีความหลากหลายในการปฏิบัติ
 - ๕) มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- ๖) มีการกำหนดมาตรฐานการศึกษา และจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับและประเภทการศึกษา
- ๗) มีหลักการส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาและการพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

^{๓๗} สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา , รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรี, ๒๕๔๘), หน้า ๔๖ - ๔๘.

๘) ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา

๙) การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น

มาตรา ๒๔ การจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาและหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการดังต่อไปนี้

๑) จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัด ของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

๒) ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

๓) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติ ให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

๔) จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้ สดส่วน สมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

๕) ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียน การสอน และแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ

๖) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือ กับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

มาตรา ๒๕ รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ ตลอดชีวิต ทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูลและแหล่งการเรียนรู้ อื่นอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ

มาตรา ๒๙ ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร รู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและ วิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการ สนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนา ระหว่างชุมชน

มาตรา ๕๗ ให้น่วยงานทางการศึกษาระดมทรัพยากรบุคคลในชุมชนให้มี ส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยนำประสบการณ์ ความรอบรู้ ความชำนาญ และภูมิปัญญาท้องถิ่นของบุคคลดังกล่าวมาใช้ เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษาและยกย่องเชิดชูผู้ที่ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา

มาตรา ๕๘ ให้มีการระดมทรัพยากรและการลงทุนด้านงบประมาณ การเงิน และทรัพย์สินทั้งจากรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชนเอกชน องค์กรเอกชนองค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ สถาบันสังคมอื่นและต่างประเทศมาใช้ในการศึกษาดังนี้

๑) ให้รัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา โดยอาจจัดเก็บภาษีเพื่อการศึกษาได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด

๒) ให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชนองค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา โดยเป็นผู้จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา บริจาคทรัพย์สิน และทรัพยากรอื่นให้แก่สถานศึกษา มีส่วนร่วมรับภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษาตามความเหมาะสมและความจำเป็น ส่งเสริมและให้แรงจูงใจในการระดมทรัพยากรดังกล่าว โดยการสนับสนุน การอุดหนุน และใช้มาตรการลดหย่อนหรือยกเว้นภาษีตามความเหมาะสมและความจำเป็น ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด^{๓๔๘}

๓ แผนการศึกษาแห่งชาติ(พ.ศ.๒๕๔๕-๒๕๕๙)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้กล่าวถึง สังคมทุกวันนี้และในอนาคตเป็นสังคมฐานความรู้ที่การเรียนรู้ ความรู้ และนวัตกรรมเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องส่งเสริมและสร้างสภาพการณ์เพื่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาคุณภาพประสิทธิภาพและขีดความสามารถของคนส่วนใหญ่ในประเทศ โดยยึดหลักการให้ทุกภาคส่วนของสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดและตัดสินใจในกิจกรรมสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับตนเองและชุมชนท้องถิ่น การสนับสนุนให้สังคมทุกส่วนและทุกระดับได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ และการสร้างสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อความสำเร็จ ในการปฏิบัติเช่นนี้จะทำให้เกิดพลังชุมชนท้องถิ่นที่เข้มแข็งอันจะเป็นฐานรากที่มั่นคงในการพัฒนาประเทศอย่างมีเสถียรภาพและยั่งยืนตลอดไป^{๓๔๙}

^{๓๔๘} กระทรวงศึกษาธิการ, “พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ พร้อมกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องและพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. ๒๕๔๕”, (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๖), หน้า ๓ - ๑๗.

^{๓๔๙} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๕๙), (กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค, ๒๕๔๕), หน้า ๓ - ๔.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ จัดแนวนโยบายเพื่อดำเนิน การในด้าน สถานศึกษา สนับสนุนให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง คนในชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน พระภิกษุ นักบวช ผู้นำทาง ศาสนา และผู้ประกอบการอาชีพต่าง ๆ ให้มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งประโยชน์แก่ผู้เรียนเป็น สำคัญ เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข^{๔๐}

๔. แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย (พ.ศ. ๒๕๕๑-๒๕๕๕) (อ้างใน สิริทิพย์ สิทธิศักดิ์)

๑) ต้องให้ประชาชนเป็นศูนย์กลางในการทำงาน โดยต้องรับฟังความคิดเห็น ของประชาชนตอบสนองความต้องการและอำนวยความสะดวก ลดขั้นตอนและภาระในการติดต่อของ ประชาชน มีระบบการแก้ไขปัญหาและรับเรื่องราวร้องทุกข์ที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตลอดจน เป็นที่พึ่งของประชาชนในยามมีปัญหาและความเดือดร้อน

๒) สร้างระบบธรรมาภิบาลในการกำกับดูแลตนเองที่ดีเพื่อให้เกิดความโปร่งใส และความเชื่อมั่นศรัทธา เปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ลดการใช้ดุลยพินิจในการตัดสินใจ รวมทั้ง ต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นแบบอย่างของการประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมาย ไม่ใช่ เป็นผู้สร้างปัญหาหรือภาระแก่สังคมเสียเอง

๓) ปรับรูปแบบการทำงานให้มีลักษณะเชิงบูรณาการ เกิดการแสวงหาความ ร่วมมือและสร้างเครือข่ายกับฝ่ายต่าง ๆ รวมทั้งเปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม

๔) สนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารราชการโดย

(๑) สร้างความรู้และความเข้าใจแก่เครือข่ายภาคประชาสังคม และภาค ประชาชนในการพัฒนาระบบราชการ เน้นการเรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง (Action Learning) เพื่อให้ ภาคประชาชน มีศักยภาพในการเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมมากขึ้นจนถึงระดับของการเข้ามาเป็น หุ่นส่วนและ ร่วมติดตามและประเมินผลการบริหารจัดการภาครัฐได้อย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง รวมทั้งกระตุ้นให้เกิดความรู้และความตระหนักในสำนึกพลเมืองว่าจะต้องเข้ามาเป็นหุ่นส่วนกับภาครัฐ รวมถึงองค์กรส่วนท้องถิ่น

(๒) พัฒนารูปแบบกลไก ระบบและวิธีทำงาน เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้ ภาคประชาสังคมและภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม เช่น วางหลักเกณฑ์ให้แต่ละส่วนราชการจัดให้มี ระบบการปรึกษาหารือกับประชาชน สรรวจความต้องการของประชาชนในโครงการที่มีผลกระทบต่อ ประชาชน และเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการออกแบบและให้ข้อคิดเห็นต่อการ ดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐในการช่วยกันทำให้เกิดการบริการสาธารณะที่ดียิ่งขึ้น

^{๔๐} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, “แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๕๙ ฉบับ สรุปร)”, (กรุงเทพมหานคร : พรักหวานกราฟฟิค, ๒๕๔๕ ข), หน้า ๔๕.

(๓) ส่งเสริมให้มีคณะกรรมการภาคประชาชน (Lay Board) ในทุกระดับ และจัดให้มีอาสาสมัครภาคประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของหน่วยงานของรัฐรวมถึง การริเริ่มให้มีการวางแผนและจัดทางงบประมาณแบบมีส่วนร่วม (Participatory Planning and Budgeting)^{๔๑}

๒.๓.๒ ความหมายการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับความหมายของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามีนักวิชาการได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาต่างกันตามทัศนะของแต่ละคน ดังนี้

วิไล ธนวิวัฒน์ ได้กล่าวถึง การบริหารสถานศึกษา หมายถึงการดำเนินกิจกรรมภายในสถานศึกษาโดยกลุ่มบุคคลหลายฝ่าย เพื่อให้นักเรียนมีพัฒนาการทางด้านร่างกายอารมณ์สังคมจิตใจ และสติปัญญาตลอดจนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมต่อไป^{๔๒}

รชนีวรรณ ช้างวงศ์ ได้กล่าวถึง การบริหารโรงเรียน หมายถึง เป็นกระบวนการที่ใช้เทคนิคและทรัพยากรทางการบริหารของผู้บริหารเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถและคุณสมบัติตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดการบริหารงานโรงเรียนจะประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับสมรรถภาพของผู้บริหารที่จะปฏิบัติภารกิจงานของโรงเรียนประกอบด้วย การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานบุคลากร การบริหารงานกิจการนักเรียน การบริหารงานธุรการการเงินและพัสดุการบริหารงานอาคารสถานที่และการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน^{๔๓}

ชาญชัย อาจินสมาจาร ได้กล่าวถึง การบริหารงานในสถานศึกษา หมายถึง เป็นการใช้อิทธิพลต่อคนกลุ่มหนึ่งเพื่อให้มีความเจริญงอกงาม โดยใช้คนกลุ่มที่สองดำเนินการ เพื่อให้วัตถุประสงค์บรรลุผลสำเร็จในการบริหารจึงเป็นกิจกรรมที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารในองค์กร ซึ่งมีหน้าที่สั่งการและอำนวยความสะดวกในการทำงานของกลุ่มคนที่มีวัตถุประสงค์เดียวกัน^{๔๔}

จากการบริหารจัดการศึกษาสามารถสรุป ได้ว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการบริหารจัดการศึกษา ที่ประกอบด้วย การวางแผนการจัดองค์กร การนำและการควบคุม

^{๔๑} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, **แผนการศึกษาแห่งชาติ** อ่างแล้ว, หน้า ๔๖-๔๘.

^{๔๒} วิไล ธนวิวัฒน์, “การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารโรงเรียนเอกชนระดับก่อนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต** การบริหารการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒนประสานมิตร, ๒๕๔๑), หน้า ๑๖.

^{๔๓} รชนีวรรณ ช้างวงศ์, “พฤติกรรมการณ์ตัดสินใจของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสระแก้ว” **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต** การบริหารการศึกษา, (ชลบุรี : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๓), หน้า ๑๓.

^{๔๔} ชาญชัย อาจินสมาจาร, “**การบริหารการศึกษาเบื้องต้น**”, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดี, ๒๕๔๖), หน้า ๒๘.

ซึ่งผู้บริหารต้องรู้จักเลือกวิธีการบริหารที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เพื่อให้การบริหารงานในสถานศึกษาบรรลุผลตามเป้าหมายที่สถานศึกษากำหนดไว้

๒.๓.๓ แนวคิดทฤษฎีบทบาทหน้าที่ของพ่อแม่ผู้ปกครองในการอบรมเลี้ยงดูและการจัดการศึกษาแก่เด็กปฐมวัย

ครอบครัวเป็นสถานการศึกษาแห่งแรกของเด็ก บุคคลทุกคนในบ้านล้วนแต่มีอิทธิพล มีส่วนร่วมในการขัดเกลา แต่งแต้มความเป็นปัจเจกบุคคลของเด็ก โดยเฉพาะพ่อแม่ผู้ปกครองนับได้ว่าเป็นผู้ที่มีบทบาทหน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดูและจัดการศึกษาแก่เด็ก ถ้าหากพ่อแม่ผู้ปกครอง ตระหนักถึงความสำคัญและปฏิบัติตนเองเป็นอย่างดีแล้วเด็กย่อมได้รับการพัฒนาด้านต่างๆ ตามที่เขามีสิทธิพึงจะได้รับ ซึ่งมีผู้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของพ่อ -แม่ ผู้ปกครองในการอบรมเลี้ยงดู และการจัดการศึกษาแก่เด็กปฐมวัยไว้อย่างหลากหลายความคิดสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงการศึกษาได้ระบุถึงบทบาทของ พ่อ-แม่ หรือ ผู้ปกครองเด็กปฐมวัยว่าการศึกษาระดับปฐมวัยเป็นการศึกษาที่จัดให้แก่วัยเด็กที่ผู้สอน และ พ่อ-แม่ หรือ ผู้ปกครองต้องสื่อสารกันตลอดเวลาเพื่อความเข้าใจตรงกันและพร้อมร่วมมือกันในการจัดการศึกษาให้แก่เด็กดังนั้น พ่อ-แม่ หรือ ผู้ปกครองควรมีบทบาทดังนี้

๑. มีส่วนร่วมในการกำหนดแผนพัฒนาการศึกษาและให้ความเห็นชอบกำหนดแผนการเรียนรู้ของเด็กร่วมกับผู้สอนและเด็ก
๒. สนับสนุนกิจกรรมของสถานศึกษาและกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาเด็กตามศักยภาพ
๓. เป็นเครือข่ายการเรียนรู้ จัดบรรยากาศภายในให้เอื้อต่อการเรียนรู้
๔. สนับสนุนทรัพยากรเพื่อการศึกษาตามความเหมาะสมและจำเป็น
๕. อบรมเลี้ยงดู เอาใจใส่ให้ความรัก ความอบอุ่น ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาด้านต่างๆของเด็ก
๖. ปกป้องและแก้ไขปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ตลอดจนส่งเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยประสานความร่วมมือกับผู้สอนและผู้เกี่ยวข้อง
๗. เป็นแบบอย่างที่ดีทั้งในด้านการปฏิบัติตนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้และมีคุณธรรมนำไปสู่การพัฒนาให้เป็นสถาบันแห่งการเรียนรู้
๘. มีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียนรู้ของเด็กและในการประเมินการจัดการศึกษาของสถานศึกษา^{๔๕}

^{๔๕} สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา , “คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย สำหรับเด็กอายุ ๓-๕ ปี”, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๗), หน้า ๑๑๔.

เยี่ยมลักษณะ อุดมการณ์ (อ้างในทองใบ เหมือนกรุง) ได้กล่าวถึง บทบาทและหน้าที่ของพ่อแม่ต่อเด็กปฐมวัย และแยกให้เห็นอย่างชัดเจนดังนี้

บทบาทของพ่อแม่เด็กปฐมวัย

๑. ด้านการเป็นผู้นำครอบครัว
๒. ด้านการเป็นตัวอย่างที่ดี

บทบาทในการอบรมเลี้ยงดูหน้าที่ของพ่อ

๑. ให้ความคุ้มครองปกป้องครอบครัว
๒. ให้ความคำจุนเกื้อหนุนเศรษฐกิจของครอบครัว
๓. เป็นที่ปรึกษายามลูกต้องการ
๔. ให้ความรักความอบอุ่นแก่ครอบครัว
๕. เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ลูก
๖. ให้เกียรติและเคารพในสิทธิของคนในครอบครัว

บทบาทหน้าที่ของแม่ต่อเด็กปฐมวัย

๑. ด้านการตอบสนองความต้องการทางกาย โดยให้การอบรมเลี้ยงดูและสั่งสอน

บุตร

๒. การในตอบสนองความต้องการ โดยจิตใจโดยการให้ความรักความเอาใจใส่
๓. ในการเป็นที่พึ่งทางใจแก่บุตร
๔. ทางด้านเศรษฐกิจโดยการหารายได้มาจุนเจือครอบครัวและจัดสรรการใช้จ่ายต่างๆ
๕. ในการปูพื้นฐานสร้างค่านิยมที่เหมาะสม
๖. การเป็นแบบอย่างการปฏิบัติที่ดีแก่บุตร

หน้าที่ของแม่

๑. ให้ความรัก ความเอาใจใส่ดูแลสมาชิกทุกคนในบ้าน
๒. อบรมเลี้ยงดูลูกในแนวทางที่เหมาะสม
๓. เป็นที่ปรึกษาที่ลูกต้องการและช่วยแก้ปัญหา เป็นที่พึ่งทางใจให้ลูก
๔. ส่งเสริมให้ลูกและสมาชิกในครอบครัวมีสุขภาพร่างกายและจิตใจที่ดี
๕. อบรมวัฒนธรรมที่เอกลักษณ์ของไทยให้ลูกและสมาชิกในครอบครัวและปฏิบัติ

ตนเป็นแบบอย่าง^{๔๖}

เยาวพา เดชะคุปต์ ได้กล่าวถึง บทบาทของพ่อแม่และผู้ปกครองเด็กปฐมวัยไว้ดังนี้

^{๔๖} ทองใบ เหมือนกรุง, อ้างแล้ว, หน้า ๒๘ - ๒๙.

๑. การให้ความร่วมมือกับครูในด้านต่างๆ เช่น เข้าร่วมประชุมเกี่ยวกับปัญหาและการเรียนของเด็ก การเตรียมตัวเด็กก่อนเข้าสถานศึกษาขึ้นดี เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ เป็นต้น
๒. รู้จักผ่อนสั้นผ่อนยาวต่อตัวเด็กอย่างเหมาะสม
๓. มีความเห็นใจครูในเรื่องการดูแลซึ่งบางครั้ง อาจมีอุบัติเหตุเล็กๆน้อยๆเกิดขึ้นกับเด็ก

๔. ศีลธรรมชาติและความต้องการของเด็ก^{๔๗}

กฤษณา ตันติผลาชีวะ ได้กล่าวถึง บทบาทของผู้ปกครองในการอบรมเลี้ยงดูว่าถึงแม้ว่าเด็กจะไปอยู่ในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแล้วก็ตาม ผู้ปกครองยังต้องมีบทบาทในการดูแลเด็ก ดังนี้

๑. เลี้ยงดูเด็กในส่วนที่รับผิดชอบให้สอดคล้องกับงานของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย เพื่อตอบสนองความต้องการของเด็กด้านร่างกาย (Physical needs) ดังนี้

- ๑) อาหาร การพักผ่อน
- ๒) การขับถ่าย
- ๓) การป้องกันโรค
- ๔) การตรวจสอบสุขภาพ
- ๕) การรักษาฟัน
- ๖) การรักษาพยาบาล
- ๗) การป้องกันอุบัติเหตุ
- ๘) การออกกำลังกาย

๒. การเข้าใจความต้องการทางจิตวิทยาของเด็กในฐานะผู้ดูแลเลี้ยงดูเด็ก ดังนี้

- ๑) การให้ความรัก
- ๒) การรับผิดชอบหน้าที่การเป็นผู้ปกครองที่มีคุณธรรม
- ๓) การสร้างเสริมคุณธรรมให้กับเด็ก
- ๔) การสร้างวัฒนธรรม

๓. การสร้างชีวิตครอบครัว(Family life)ให้ถูกต้อง ซึ่งผู้ปกครองมีบทบาทที่พัฒนาคุณภาพชีวิตครอบครัว ดังนี้

- ๑) พัฒนาความสุขของครอบครัว
- ๒) การยอมรับคนในครอบครัวอย่างเข้าใจกันและกัน ดังนี้
 - (๑) ยอมรับลูก
 - (๒) ยอมรับคนในครอบครัว

^{๔๗} เยาวพา เดชะคปต์, “การศึกษาปฐมวัย”, (กรุงเทพมหานคร : เอพี กราฟฟิกส์ ดีไซน์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๕๓ - ๑๕๔.

(๓) ยอมรับสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

(๔) ยอมรับการเปลี่ยนแปลงของสังคม

๓) การถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดที่ดีต่อกัน^{๔๘}

จากที่กล่าวมาสามารถสรุปได้ว่า พ่อ-แม่ ผู้ปกครองเป็นผู้มีบทบาทสำคัญอย่างมากในการเป็นแบบอย่างที่ดี การอบรมเลี้ยงดูให้ความรักความอบอุ่น ความช่วยเหลือในทุกๆด้าน ปลุกฝังคุณงาม ความดี ที่จะเป็นคนดีสู่สังคมในอนาคต อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ

๒.๓ หลักสารณียธรรม ๖

พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้กล่าวถึงหลักธรรมสารณียธรรม ๖ ไว้ว่า สารณียธรรม ๖ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความให้ระลึกถึง, ธรรมเป็นเหตุที่ระลึกถึงกัน, หลักการอยู่ร่วมกัน สารณียธรรม ๖ คือ

เมตตาทายกรรม ตั้งเมตตาทายกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมคณะด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

เมตตาวจิกรรม ตั้งเมตตาวจิกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอน แนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

เมตตาโมกกรรม ตั้งเมตตาโมกกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน

สาธารณโกศิ ได้ของสิ่งใดมาก็แบ่งปันกัน คือ เมื่อได้สิ่งใดมาโดยชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อย ก็ไม่หวงไว้ผู้เดียว นำมาแบ่งปันเฉลี่ยแจกจ่าย ให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน ข้อนี้ใช้ อปฺปวิวัตตโกศิ ก็ได้

สีลสามัญญตา มีศีลบริสุทธิเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจของหมู่คณะ

ทิวฐิสามัญญตา มีทิวฐิงามเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความเห็นชอบร่วมกัน ในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้น สิ้นทุกข์ หรือ ขจัดปัญหา

^{๔๘} กลุยา ตันติผลาชีวะ, “งานของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยกับผู้ปกครอง”, (วารสารการศึกษาปฐมวัย ๑๐ เมษายน ๒๕๕๙), หน้า ๕๐-๕๙.

ธรรม ๖ ประการนี้ มีคุณ คือเป็นสารณียะทำให้เป็นที่ระลึกถึง เป็นปิยกรณทำให้เป็นที่รัก เป็นครุกรณทำให้เป็นที่เคารพเป็นไป เพื่อความสงเคราะห์ความกลมกลืนเข้าหากัน เพื่อความไม่วิวาท เพื่อความสามัคคี และเอกภาพ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน^{๔๙}

พระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้กล่าวถึง สาราณียธรรม คือ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความให้ระลึกถึง ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน หลักการอยู่ร่วมกัน

๑. ดูก่อนผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้เข้าไปตั้งกายกรรมประกอบด้วยเมตตา ในเพื่อนร่วมพรหมจรรย์ทั้งหลายทั้งต่อหน้าและลับหลัง ธรรมข้อนี้เป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๒. อีกประการหนึ่ง ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้เข้าไปตั้งวจีกรรม ประกอบด้วยเมตตาในเพื่อนร่วมพรหมจรรย์ทั้งหลายทั้งต่อหน้าและลับหลัง ธรรมข้อนี้เป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๓. อีกประการหนึ่ง ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้เข้าไปตั้งมโนกรรม ประกอบด้วยเมตตาในเพื่อนร่วมพรหมจรรย์ทั้งหลายทั้งต่อหน้าและลับหลัง ธรรมข้อนี้เป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๔. อีกประการหนึ่ง ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ไม่หวงลาภอันประกอบด้วย ธรรมได้มาแล้วโดยธรรม โดยที่สุตมัมเพียงอาหารในบาตร ไวรโรกส แบ่งปันกันฉันกับเพื่อนร่วมพรหมจรรย์ผู้มีศีลทั้งหลาย ธรรมข้อนี้เป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๕. อีกประการหนึ่ง ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ถึงความเป็นผู้มีศีลเสมอกันกับเพื่อนร่วมพรหมจรรย์ทั้งหลายทั้งต่อหน้าและลับหลังในศีลที่ไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นไท อันวิญญูชนสรรเสริญอันกิเลสไม่จับต้อง เป็นไปเพื่อสมาธิ ธรรมข้อนี้เป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๖. อีกประการหนึ่ง ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ถึงความเป็นผู้มีปฏิภาณเสมอกันกับเพื่อนร่วมพรหมจรรย์ทั้งหลายทั้งต่อหน้าและลับหลังในปฏิภาณซึ่งประเสริฐ เป็นเครื่องนาสัตรวอก

^{๔๙} ที.ปา. (ไทย). ๑๑/๓๑๗/๒๕๗.

จากทุกข์ นำไปเพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบแก่ผู้ทำตามคาสอน ธรรมข้อนี้เป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน^{๕๐}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวในหนังสือ “ธรรมานุชีวิต” ว่าหลักการอยู่ร่วมกันที่เรียกว่า สาราณียธรรม (ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน) ๖ ประการคือ

เมตตาการุณกรรม ทำต่อกันด้วยเมตตา คือ แสดงไมตรีและความหวังดีต่อเพื่อน ร่วมงาน ร่วมกิจการ ร่วมชุมชน ด้วยการช่วยเหลือกิจธุระต่างๆ โดยเต็มใจ แสดงอาการกิริยาสุภาพ เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

เมตตาวจีกรรม พูดต่อกันด้วยเมตตา คือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอน หรือแนะนำตักเตือนกันด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

เมตตาโมกขกรรม คัดต่อกันด้วยเมตตา คือ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน

สาธารณโภคี ได้มาแบ่งกันกินใช้ คือ แบ่งปันลาภผลที่ได้มาโดยชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อยก็แจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน

สีลสามัญญตา ประพฤติให้ดีเหมือนเขา คือ มีความประพฤติสุจริตดีงาม รักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจหรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ

ทัญญูสามัญญตา ปรับความเห็นเข้ากันได้ คือ เคารพรับฟังความคิดเห็นกัน มีความเห็นชอบร่วมกัน ตกลงกันได้ในหลักการสำคัญ ยึดถืออุดมคติ หลักแห่งความดีงามหรือจุดหมายสูงสุดอันเดียวกัน^{๕๑}

พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กล่าวถึงหลักธรรมสาราณียธรรม ๖ ไว้ว่า สาราณียธรรม ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ๖ อย่างรัก ทำความเคารพ เป็นไปเพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนี้มี ๖ อย่าง

ดูก่อนอานนท์ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน

๑. ดูก่อนอานนท์ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ มีกายกรรมประกอบด้วย เมตตา ปรากฏในเพื่อนร่วมพระพฤติพรหมจรรย์ ทั้งในที่แจ้ง ทั้งในที่ลับ นี่คือธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ทำ

^{๕๐} ที.ปา. (ไทย). ๑๑/๓๒๔/๓๓๐ - ๓๓๒.

^{๕๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **ธรรมานุชีวิต**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๗), หน้า ๒๓ - ๒๔.

ความรักทำความเคารพ เป็นไปเพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ประการหนึ่ง

๒. ดูก่อนอานนท์ ประการอื่นยังมีอีก ภิกษุมีวชิกรรมประกอบด้วย เมตตา ปราภุในเพื่อนร่วมประพตฺติพรหมจรรย์ ทั้งในที่แจ้ง ทั้งในที่ลับ นี่ก็ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ทำความรัก ทำความเคารพ เป็นไปเพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๓. ดูก่อนอานนท์ ประการอื่นยังมีอีก ภิกษุมีมโนกรรมประกอบ ด้วยเมตตา ปราภุในเพื่อนร่วมประพตฺติพรหมจรรย์ ทั้งในที่แจ้ง ทั้งในที่ลับ นี่ก็ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ทำความรัก ทำความเคารพ เป็นไปเพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๔. ดูก่อนอานนท์ ประการอื่นยังมีอีก ภิกษุมีลาภใดๆ เกิดโดยธรรม ได้โดยธรรม ที่สุดแม้เพียงอาหารติดบาตร เป็นผู้ไม่แย่งกันเอาลาภ เห็นปานนั้น ไว้บริโภคนเฉพาะผู้เดียวย่อมเป็นผู้บริโภคเฉลี่ยทั่วไปกับเพื่อน ร่วมประพตฺติพรหมจรรย์ผู้มีศีล นี่ก็ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ทำความรัก ทำความเคารพ เป็นไปเพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๕. ดูก่อนอานนท์ ประการอื่นยังมีอีก ภิกษุถึงความเป็นผู้เสมอกัน โดยศีลในศีลทั้งหลาย ที่ไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นไท อันวิญญูชนสรเสรีญ อันตณฺหาและทิฏฐิไม่แตจะต้อง เป็นไปพร้อมเพื่อสมาธิเห็นปานนั้น กับเพื่อนร่วมประพตฺติพรหมจรรย์อยู่ ทั้งในที่แจ้ง ทั้งในที่ลับ นี่ก็ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ทำความรัก ทำความเคารพ เป็นไปเพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๖. ดูก่อนอานนท์ ประการอื่นยังมีอีก ภิกษุถึงความเป็นผู้เสมอกันโดยทิฏฐิ ในทิฏฐิที่เป็นของพระอริยะอันนาคอก ชกนาคูกระทำให้ตามเพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบ เห็นปานนั้นกับเพื่อนร่วมประพตฺติพรหมจรรย์อยู่ทั้งในที่แจ้ง ทั้งในที่ลับ นี่ก็ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ทำความรัก ทำความเคารพ เป็นไปเพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ดูก่อนอานนท์ นี่แล ธรรม ๖ อย่าง เป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ทำความรัก ทำความเคารพ เป็นไปเพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ดูก่อนอานนท์ ถ้าพวกเธอพึงสมาทานสาราณียธรรมทั้ง ๖ อย่างนี้ ประพตฺติอยู่ พวกเธอจะยังเห็นทางว่ากล่าวพวกเราได้ น้อยก็ตาม มากก็ตาม ซึ่งจะอดกลั้นไว้ไม่ได้ละหรือ

ท่านพระอานนท์กราบทูลว่า ข้านี้หามิได้เลย พระพุทธเจ้าข้า

พระพุทธเจ้า ดูก่อนอานนท์ เพราะฉะนั้นแล พวกเธอพึงสมาทานสาราณียธรรมทั้ง ๖ อย่างนี้ ประพฤติเถิด ข้อนั้นจักเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขแก่พวกเธอตลอดกาลนาน

พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสภาษิตนี้แล้ว ท่านพระอานนท์ชื่นชมยินดี ภาษิตของพระผู้มีพระภาคเจ้าแล

การสร้างสัมพันธ์ไมตรีตามหลักสาราณียธรรม ๖

แก่นของสาราณียธรรม คือความปรารถนาดีต่อกัน เอื้อเพื่อเกื้อกูลกัน ซึ่งสามารถประยุกต์ให้เป็นแนวทางสร้างสัมพันธ์ไมตรีระหว่างประเทศได้เป็นอย่างดี ได้แก่

เมตตาการุณกรรม คือ การแสดงออกซึ่งความเป็นมิตรทางกายต่อประเทศเพื่อนบ้าน เช่น เมื่อมิตรประเทศประสบภัยต่างๆ เป็นต้นว่า อุทกภัย แผ่นดินไหว ฯลฯ ประเทศไทยก็ส่งเครื่องอุปโภคบริโภค ยารักษาโรค คณะแพทย์ หรือเงินไปช่วยตามกำลังความสามารถ

เมตตาวจีกรรม คือ มีการกระทำทางวาจาที่แสดงออกถึงความปรารถนาดีต่อมิตรประเทศ เช่น ไม่กล่าวติเตียน ให้อาย ต่อมิตรประเทศ ถ้ามีปัญหาข้อพิพาทเกิดขึ้นก็หาทางยุติด้วยการเจรจาทางการทูต

เมตตาเมโนกรรม มีจิตใจปรารถนาดีกับมิตรประเทศปราศจากอกุศลจิตไม่หวาดระแวง

แบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นหรือได้มาโดยชอบธรรมแก่มิตรประเทศ หมายถึง การช่วยเหลือกันและกันระหว่างประเทศ กล่าวคือประเทศร่ำรวยควรให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศที่ยากจนกว่า หรืออีกประการหนึ่ง แม่น้ำบางสายแม้จะมีต้นกำเนิดจากประเทศของเรา ถ้าไหลผ่านเข้าไปสู่ประเทศเพื่อนบ้าน เราก็ควรรักษาอย่างดี ไม่สร้างมลพิษให้กลายเป็นสายน้ำเสีย

มีหลักความประพฤติ (ศีล) เสมอกับมิตรประเทศ และไม่ทำตนเป็นที่น่ารังเกียจของประเทศอื่น หมายถึง จะต้องดำเนินนโยบายต่างประเทศให้สอดคล้องกับมติสากล หรือสอดคล้องกับหลักการของสหประชาชาติ กล่าวคือ แก้ไขปัญหาระหว่างประเทศด้วยวิธีการทูต ช่วยผดุงสันติภาพของโลก เคารพอธิปไตยของประเทศอื่น

มีความคิดเห็นตรงกับประเทศอื่น หมายถึง การอยู่ร่วมกันกับประเทศอื่นๆ นั้นเราต้องยอมรับกฎเกณฑ์ที่กติกาที่นานาชาติกำหนดไว้ แม้ว่าบางครั้งเราจะไม่เห็นด้วยแต่ถ้าเสียงส่วนใหญ่เขาเห็นชอบเราก็ต้องปฏิบัติตาม^{๕๒}

อาภรณ์รัตน์ เลิศไพบรود ได้กล่าวถึง การวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของประชาชนต่อการบริการสาธารณะตามหลักสาราณียธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองกรด จังหวัดนครสวรรค์ ได้กล่าวถึง หลักสาราณียธรรม หมายถึง ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน ๖ ประการ ได้แก่ เมตตา การุณยเมตตา เมตตาวจีกรรม เมตตาเมโนกรรม สาธารณโภคี สีสสามัญญตา ภูมิสามัญญตา

^{๕๒} ม.อ. (ไทย), ๓/๑/๘๘.

เมตตาการุณยธรรม หมายถึง ทำต่อกันด้วยเมตตา แสดงไมตรีและความหวังดีต่อเพื่อนร่วมงาน ร่วมกิจการ ร่วมชุมชน ด้วยการช่วยเหลือกิจธุระต่างๆ โดยเต็มใจ แสดงอาการกิริยาสุภาพ เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

เมตตาวิจิตรธรรม หมายถึง พูดต่อกันด้วยเมตตาช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สอนหรือแนะนำตักเตือนกันด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

เมตตาเมตตากรรม หมายถึง คิดต่อกันด้วยเมตตาตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน

สาธารณโภคี หมายถึง ได้มาแบ่งกันกินใช้แบ่งปันลาภผลที่ได้มาโดยชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อยก็แจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน

ศีลสามัญญตา หมายถึง ประพฤติให้ดีเหมือนเขามีความประพฤติสุจริตดีงาม รักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจหรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ

ทวิญญูสามัญญตา หมายถึง ปรับความเห็นเข้ากันได้เคารพฟังความคิดเห็นกัน มีความเห็นชอบร่วมกันตกลงกันได้ในหลักการสำคัญ ยึดถืออุดมคติหลักแห่งความดีงามหรือจุดหมายสูงสุดอันเดียวกัน^{๕๓}

จากหลักสาราณียธรรม ๖ ซึ่งเป็นคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสามารถสรุปได้ว่า เป็นสังฆธรรมที่ผู้ปฏิบัติตามทุกคนย่อมสามารถรู้แจ้ง เห็นจริงได้ด้วยตนเอง และทำให้ผู้ปฏิบัติพันทุกข์เข้าถึงความสุขและความบริสุทธิ์ภายในได้จริง ธรรมะของพระพุทธองค์เป็นความรู้อันบริสุทธิ์ ที่สามารถเยียวยารักษาจิตใจของมวลมนุษยชาติให้หลุดพ้นจากความโลภ ความโกรธ ความหลง เพราะเมื่อใจปราศจากสิ่งเหล่านี้ ใจย่อมสะอาดบริสุทธิ์ มีอานุภาพและเกิดเป็นความเมตตากรุณาปราณี มีแต่ความรักความปรารถนาดีต่อกัน

^{๕๓} อาจารย์รัตน์ เลิศไพบรุษ , “ความพึงพอใจของประชาชนต่อการบริการสาธารณะตามหลักสาราณียธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองกรด จังหวัดนครสวรรค์” , วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต รัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๕ – ๖.

๒.๕ บริบทของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านเนินศาลา

๒.๕.๑ ความมุ่งหมายการจัดการศึกษาก่อนชั้นประถมศึกษา

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๘ ได้กล่าวถึง การกำหนดแนวคิดทิศทาง และ กระบวนทรรศน์ใหม่ของแผน คือให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาสังคม เพราะคนเป็นปัจจัยชี้ขาดในความสำเร็จของการพัฒนาสังคมและพัฒนาอื่นในทุกๆ เรื่องและการที่จะพัฒนา ศักยภาพของคนนั้นต้องมีการพัฒนาตั้งแต่ปฐมวัยไปจนตลอดชีวิต และการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ถือเป็นรากฐานของการจัดการศึกษาที่สำคัญยิ่งในการจัดการศึกษาในระดับต่อไป เพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ ๘ จึงมีนโยบายที่จะจัดการ การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาให้แก่เด็กที่อายุ ๓ - ๕ ปี ให้ครอบคลุมทุกพื้นที่และเน้นการพัฒนา ด้านสติปัญญา ร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม เป็นสำคัญและหลากหลาย ถือได้ว่าเป็นการเดินทางไปสู่ห้วงเวลาใหม่ของมนุษยชาติสังคมไทย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมโลก จำเป็นต้องปรับตัวเองให้สอดคล้องกับกระแสของสังคมโลก ในแผนพัฒนาการศึกษาฉบับที่ ๘ ได้กำหนดให้ การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาเป็นระดับการศึกษาหนึ่งในสี่ของการศึกษาตามแนวระบบโรงเรียน และเป็นการศึกษาในลักษณะของการอบรมเลี้ยงดูและ พัฒนาความพร้อมของเด็กทั้ง ร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ บุคลิกภาพและสังคม เพื่อรับการศึกษาในระดับต่อไป การจัดการศึกษาระดับนี้ อาจจัดในรูปของชั้นเด็กเล็ก อนุบาลศึกษา หรือ ในรูปของศูนย์พัฒนาเด็กในรูปแบบต่างๆ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพของแต่ละพื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย รัฐบาลได้กำหนดแนวนโยบายที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาไว้ดังนี้^{๕๔}

๑. จัดเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อให้ประชาชนมี โอกาสได้เรียนรู้อย่างกว้างขวางและต่อเนื่องตลอดชีวิต

๒. จัดการศึกษาและส่งเสริมการอบรมเลี้ยงดูที่เป็นประโยชน์ต่อพัฒนาการของเด็กตามสภาวะความต้องการพื้นฐานตามวัยตั้งแต่ปฐมวัยและการพัฒนาลักษณะที่พึงประสงค์

๓. ส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยทุกคนได้รับบริการ เพื่อเตรียมความพร้อมอย่างน้อย ๑ ปี ก่อนเข้าเรียนระดับประถมศึกษา โดยให้ดำเนินการตามแนวทางต่อไปนี้

๑) ขยายบริการการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย ให้กว้างขวางโดยเฉพาะในชนบทห่างไกลและชุมชนแออัดในทุกจังหวัด โดยให้โรงเรียนประถมศึกษาทุกโรงเรียนทั้งของรัฐและท้องถิ่นจัดบริการ เตรียมความพร้อมสำหรับเด็กอย่างน้อย ๑ ปี ก่อนเข้าเรียนระดับประถมศึกษา

^{๕๔} สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘, “เอกสารประกอบการศึกษาขั้นบัณฑิตศึกษา”, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๔), หน้า ๓- ๘.

๒) จัดหลักสูตรแต่ละระดับและประเภทการศึกษาให้มีเนื้อหาสาระทั้งส่วนที่เป็นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการพัฒนาบุคคลและสังคม และส่วนที่เสริมสร้างศักยภาพตามความแตกต่างของบุคคล

๓) ส่งเสริมการให้ความรู้เกี่ยวกับชีวิตครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูเด็กและการเสริมสร้างสัมพันธภาพระหว่างวัย

๔) ส่งเสริมให้ครอบครัว สถานศึกษา สถาบันศาสนา สถาบันในชุมชน และสื่อมวลชนร่วมมือกันในการปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่เหมาะสม และการชี้แนวทางที่ดีแก่เด็กและเยาวชนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง^{๕๕}

เพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการจึงได้มอบหมายให้ กรมวิชาการจัดทำหลักสูตร ระดับก่อนประถมศึกษาพุทธศักราช ๒๕๔๐ โดยได้กำหนดปรัชญาการจัดการศึกษา และการอบรมเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด - ๖ ขวบ บนพื้นฐานการให้ความรัก ความเข้าใจ และ ความจำเป็นที่จะพัฒนาเด็กให้ครบทุกด้าน ทั้งทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาให้ เหมาะสมกับวัย ความแตกต่างระหว่างบุคคลและสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและสังคมที่เด็ก อาศัยอยู่ สาระสำคัญของหลักสูตรแบ่งออกเป็น ๓ ส่วนคือ

ส่วนที่ ๑ เป็นหลักสูตรสำหรับเด็กแรกเกิด ๑ ปี

ส่วนที่ ๒ เป็นหลักสูตรสำหรับเด็กอายุ ๑ - ๓ ปี

ส่วนที่ ๓ เป็นหลักสูตรสำหรับเด็กอายุ ๓ - ๖ ปี

หลักสูตรส่วนที่ ๑ และส่วนที่ ๒ เป็นการอบรมเลี้ยงดูที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการของเด็กแรกเกิด-๓ ขวบ และเป็นการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็ก ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา ซึ่งจะเป็แนวทางในการเลี้ยงดูเด็กให้มี ความสมบูรณ์เต็มตามศักยภาพหลักสูตรส่วนที่ ๓ สำหรับเด็กอายุ ๓ - ๖ ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

๑. หลักการเป็นการจัด โดยยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาแก่เด็กอายุ ๓-๖ปี ทุกคนทั้งเด็กปกติ เด็กด้อยโอกาส และเด็กพิเศษ เพื่อให้เด็กพัฒนาทั้งทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจสังคม และสติปัญญา ผ่านกิจกรรมการเล่นที่เหมาะสมกับวัย และความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา รวมทั้งเป็นการร่วมมือระหว่างบ้านสถานศึกษา และชุมชน

๒. จุดมุ่งหมายมุ่งให้เด็กมีพัฒนาการที่เหมาะสมกับวัย และความแตกต่างของแต่ละบุคคล ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยแบ่งออกเป็นคุณลักษณะอันพึง

^{๕๕} กรมวิชาการ, “คู่มือการดำเนินงานอนุบาล ๓ ขวบ”, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว , ๒๕๔๐), หน้า ๒ - ๓๐.

ประสงค์ ๑๐ ประการ และคุณลักษณะตามวัยแยกตามพัฒนาการของเด็กกลุ่มอายุ ๒-๓ ปี ๓-๔ ปี ๔-๕ ปี และ ๕-๖ ปี ตามลำดับดังนี้

คุณลักษณะที่พึงประสงค์

- ๑) มีสุขภาพดี เจริญเติบโตตามวัยและมีพฤติกรรมอนามัยที่เหมาะสม
- ๒) ใช้กล้ามเนื้อใหญ่ กล้ามเนื้อเล็กได้อย่างคล่องแคล่ว และประสานสัมพันธ์
- ๓) ร่าเริง แจ่มใส มีความสุขและมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น
- ๔) มีคุณธรรมและจริยธรรม วินัยในตนเอง และมีความรับผิดชอบ
- ๕) ช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับสภาพและวัย
- ๖) อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในระบอบ

ประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขในท้องถิ่น และความเป็นไทย

- ๗) ใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย
- ๘) มีความสามารถในการคิด การแก้ปัญหาได้เหมาะสมกับวัย และมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ

๙) รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม

๑๐) มีจินตนาการและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

๓. การจัดชั้นหรือกลุ่มเด็กให้ยึดอายุเป็นหลัก และอาจเรียกชื่อแตกต่างกันไปตามหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแล เช่น กลุ่มเด็กที่มีอายุ ๒ - ๓ ปี ชั้นเตรียมอนุบาล กลุ่มเด็กที่มีอายุ ๓ - ๔ ปี อนุบาล ๑ กลุ่มเด็กอายุ ๔ - ๕ ปี อนุบาล ๒ กลุ่มเด็กอายุ ๕ - ๖ ปี อนุบาล ๓ หรือเด็กเล็ก

๔. ระยะเวลาเรียนใช้เวลาในการจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก ๑ - ๓ ปีการศึกษา โดยประมาณ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอายุของเด็กที่เริ่มเข้ารับการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษา

๕. แนวการจัดประสบการณ์ กำหนดแนวทางสำคัญในการจัดประสบการณ์ คือ ยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง จัดให้เหมาะสมกับวัย ความสนใจ ความต้องการและความแตกต่างระหว่างบุคคล ในบรรยากาศที่อบอุ่นเอื้อต่อการเรียนรู้ โดยใช้กับสภาพแวดล้อม วัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งเปิดโอกาสให้ พ่อ แม่ ผู้ปกครอง และชุมชน มีส่วนร่วมในกิจกรรมในรูปแบบบูรณาการผ่านการเล่นอย่างหลากหลาย เป็นประสบการณ์ตรงที่让孩子ได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับ วัตถุ สิ่งของเด็กและผู้ใหญ่ สอดคล้องการพัฒนาเด็ก

๖. กิจกรรมประจำวันให้จัดกิจกรรมประจำวันให้ครอบคลุมการพัฒนา กล้ามเนื้อใหญ่ การพัฒนากล้ามเนื้อเล็ก การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ การพัฒนาการคิด การส่งเสริมการคิด และตัดสินใจ การส่งเสริมลักษณะนิสัยและทักษะพื้นฐานในชีวิตประจำวัน ลักษณะการจัดให้จัด ในรูปของกิจกรรมผ่านการเล่น กิจกรรมที่จัดอาจเรียกชื่อแตกต่างกันไป เช่น กิจกรรมเคลื่อนไหว

และจังหวะ กิจกรรมประสบการณ์ กิจกรรมสร้างสรรค์ กิจกรรมเสรี กิจกรรมการเล่นกลางแจ้ง และเกมการศึกษา เป็นต้น

๗. การจัดกิจกรรมตารางประจำวัน ให้ครอบคลุมกิจกรรมประจำวัน ดังนี้

๑) การพัฒนาทักษะพื้นฐานในชีวิตประจำวัน เป็นเรื่องของการฝึกให้เด็กได้ใช้ทักษะเกี่ยวกับการช่วยเหลือตนเอง และฝึกให้เด็กมีลักษณะนิสัยที่ดีงาม

๒) การเล่นเสรี เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เด็กมีโอกาสได้เลือก ตัดสินใจได้พัฒนาการคิดและการที่เด็กได้เล่นจะเป็นการพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ กล้ามเนื้อเล็ก

๓) การแสดงความรู้ผ่านวัตถุ เป็นการส่งเสริมให้เด็กได้พัฒนาการคิดและความคิดสร้างสรรค์

๔) กิจกรรมด้านสังคม เป็นกิจกรรมที่让孩子ได้ปรับตัวเข้ากับผู้อื่น ได้เลือก ตัดสินใจและเป็นการสร้างนิสัยที่ดีให้กับเด็ก

๕) กิจกรรมพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ เป็นกิจกรรมที่พัฒนาความแข็งแรง กล้ามเนื้อใหญ่ การเคลื่อนไหว และการใช้อวัยวะต่าง ๆ

๖) กิจกรรมที่ครูเป็นผู้สอน เป็นกิจกรรมที่พัฒนาการคิดสติปัญญา ที่ครูต้องการให้เด็กเกิดตามวัยสัดส่วนของเวลาในแต่ละวันที่เสนอแนะไว้สามารถปรับและยืดหยุ่นได้ ขึ้นอยู่กับครูผู้สอนและสภาพการณ์ โดยยึดหลักการจัดตารางกิจกรรมประจำวัน ให้มีความสมดุลกล่าวคือ มีทั้งกิจกรรมภายในและภายนอกห้องเรียน กิจกรรมที่เป็นรายบุคคล กลุ่มเล็ก กลุ่มใหญ่ กิจกรรมที่ใช้กล้ามเนื้อใหญ่ กล้ามเนื้อเล็ก กิจกรรมที่สงบและเคลื่อนไหว ควรจัดให้ครอบคลุมทุกกิจกรรม

๘. เนื้อหาที่กำหนดไว้ในกิจกรรมได้กำหนดไว้ ๒ ส่วน คือ

๑) ส่วนที่เป็นประสบการณ์สำคัญที่เด็กทุกคนควรได้รับ เพราะจะช่วยพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาเด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับ สื่อวัสดุสิ่งของกับเพื่อนและบุคคลอื่น ๆ ประสบการณ์ที่สำคัญมี ๙ ประการ คือ การสื่อความคิดที่เป็นการกระทำ การใช้ภาษา การเรียนรู้ทางสังคม การเคลื่อนไหว ดนตรี การจำแนกและเปรียบเทียบจำนวนมิติสัมพันธ์ และเวลา

๒) ส่วนที่เป็นเนื้อหาและแนวคิด มี ๙ หัวข้อ คือ ตัวเรา ครอบครัว โรงเรียนของเราบุคคลต่างๆ วันสำคัญ ธรรมชาติรอบตัว การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การคมนาคม และการสื่อสารต่างๆ แต่ละหัวข้อจะมีแนวคิดที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับเด็กหลังจากได้ทำกิจกรรมหลากหลายแล้ว

๙. การประเมินพัฒนาการ กำหนดให้ใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรมของเด็กเป็นรายบุคคลขณะทำกิจกรรมต่างๆ ในแต่ละวัน และมีการรวบรวมผลงานความก้าวหน้าของเด็กเป็นรายบุคคลรวมทั้งข้อมูลเกี่ยวกับการเจริญเติบโต น้ำหนัก ส่วนสูง และสุขภาพของเด็ก เพื่อนำผลที่

ได้มาวางแผนปรับปรุงการจัดประสบการณ์การเรียนรู้และกิจกรรม เพื่อการพัฒนาให้เด็กได้บรรลุตาม จุดมุ่งหมาย

จุดมุ่งหมายของหลักสูตร เพื่อให้การจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาบรรลุตาม จุดมุ่งหมายของหลักสูตร สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้กล่าวถึง การกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา คือ นโยบาย ขยายและ ยกระดับความรู้พื้นฐานของประชาชนทั้งมวลเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน อย่างกว้างขวางและสูงขึ้น โดยเสมอภาคและเท่าเทียมกันยุทธศาสตร์ ให้เด็กปฐมวัยทุกคนได้รับ บริการเตรียมความพร้อมก่อนเข้ารับการศึกษาในระดับประถมศึกษา เพื่อให้มีพัฒนาการทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และจิตใจอย่างสมวัยและต่อเนื่องอันเป็นการเสริมสร้างศักยภาพการเรียนรู้ อย่างมีคุณภาพในระดับสูงต่อไปโดยมีมาตรการดังนี้ คือ^{๕๖}

๑. ให้ความรู้แก่พ่อแม่และครอบครัวในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก โดยเผยแพร่ความรู้การ วางแผนครอบครัว วิธีการอบรมเลี้ยงดูตามบทบาทที่เหมาะสมของพ่อแม่ โดยการจัดกิจกรรมและ เผยแพร่ผ่านสื่อประเภทต่างๆ อย่างกว้างขวาง

๒. ให้องค์กรทางการศึกษาประสานและร่วมมือกับสื่อมวลชนอย่างจริงจังและ ต่อเนื่องจัดกิจกรรมรณรงค์ทางสังคม เพื่อให้เกิดความตระหนักว่าเด็กเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีค่ามาก ที่สุดของครอบครัวและสังคม

๓. ขยายบริการทางการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา เพื่อให้เด็กปฐมวัยทุกคน ได้รับการเตรียมความพร้อมอย่างน้อย ๑ ปี ก่อนเข้าเรียนในระดับประถมศึกษาภายในแผนพัฒนา การศึกษาแห่งชาติฉบับที่ ๘ โดยรัฐสนับสนุนให้เปล่าสำหรับเด็กที่ด้อยโอกาสกลุ่มต่าง ๆ

๔. สนับสนุนปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนาการทางร่างกายและสติปัญญาของกลุ่มเด็กที่ ด้อยฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะเด็กที่อยู่ในภาวะทุพโภชนาการ

จากการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาสามารถสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาระดับ ก่อนประถมศึกษามีเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาเด็กให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่หลักสูตร กำหนดกระบวนการเสริมสร้างประสบการณ์ ทำให้เด็กพัฒนาทุกด้านโดยองค์รวม เด็กได้เรียนและ เล่น อย่างมีความสุข การเรียนรู้เกิดจากกระบวนการ คิด ค้นคว้า กระทำ การทดลอง วิเคราะห์ แก้ปัญหา สรุปผลการทำงานด้วยตัวของเด็กเอง ที่สำคัญสิ่งที่เรียนมีความหมายต่อตัวเด็ก โดย โรงเรียน ครู ผู้ปกครอง และชุมชนประสานความร่วมมือดำเนินการและวางแผนงานอย่างจริงจัง

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้กล่าวถึง การจัดสภาพแวดล้อมจะต้อง คำนึงถึงสิ่ง ดังนี้

^{๕๖} สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘, เอกสารประกอบการ ศึกษาขั้นบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัย, (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ : รุ่งเรืองการพิมพ์, ๒๕๕๔), หน้า ๔๗.

๑. ความสะอาด ความปลอดภัย
 ๒. ความมีอิสระอย่างมีขอบเขตในการเล่น
 ๓. ความสะดวกในการทำกิจกรรม
 ๔. ความพร้อมของอาคารสถานที่ เช่น ห้องเรียน ห้องน้ำ ห้องส้วม สนามเด็กเล่น
 ๕. ความเพียงพอเหมาะสมในเรื่องขนาด น้ำหนัก จำนวน สีของสื่อและเครื่องเล่น
 ๖. บรรยากาศในการเรียนรู้ การจัดที่เล่นและมุมประสบการณ์ต่าง
- การจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน

๑) ห้องเรียนระดับก่อนประถมศึกษาจะต้องสะอาด มีแสงสว่างเพียงพอ ปลอดภัยและกว้างได้สัดส่วนกับจำนวนเด็ก ควรมีพื้นที่กว้างเฉลี่ยไม่น้อยกว่า ๑ ตารางเมตรต่อเด็ก ๑ คน

๒) ครุภัณฑ์ภายในห้องเรียน เช่น โต๊ะ เก้าอี้ ที่เก็บเครื่องใช้ส่วนตัวของเด็ก ชั้นวางของควรมีขนาดเหมาะสมเพียงพอกับจำนวนเด็กควรเลือกใช้สีอ่อนๆ หรือสีธรรมชาติ

๓) สื่อและเครื่องเล่นภายในห้องเรียน ต้องมีจำนวนเพียงพอ ปลอดภัยและอยู่ในสภาพที่ใช้การได้ สอดคล้องกับหลักการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา

๔) การจัดแบ่งพื้นที่ในห้องเรียนให้มีมุมประสบการณ์ต่างๆอย่างน้อย ๔ มุม เช่น มุมบ้าน มุมบล็อก มุมหนังสือ มุมวิทยาศาสตร์ โดยมีสื่ออุปกรณ์ภายในมุมอยู่ในสภาพที่ใช้การ ได้ สอดคล้องกับแนวและแผนการจัดประสบการณ์ และเด็กสามารถเคลื่อนที่จากมุมประสบการณ์ต่างๆได้อย่างมีอิสระ โดยไม่รบกวนเด็กคนอื่น ๆ

๕) การกำหนดพื้นที่สำหรับจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับกิจกรรมรายบุคคล กิจกรรมกลุ่มย่อย และ กิจกรรมกลุ่มใหญ่ให้ชัดเจนจะช่วยส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก และทำให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในแนวการจัดประสบการณ์ และแผนการจัดประสบการณ์

๖) การจัดสภาพแวดล้อมทั่วไปในห้องเรียน ควรจัดให้มีสภาพและบรรยากาศที่อบอุ่นเหมือนบ้าน เพื่อสร้างความสนใจของเด็กให้กระตือรือร้นอยากมาโรงเรียน นอกจากนี้ยังสามารถใช้ประโยชน์ของห้องเรียนได้หลายอย่าง เช่น ใช้เป็นทั้งห้องจัดกิจกรรม ห้องรับประทานอาหาร ห้องพักผ่อน

๗) บุคคลที่ใกล้ชิดกับเด็กควรมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีและเข้าใจธรรมชาติของเด็ก

๘) การจัดป้ายนิเทศ ควรคำนึงถึงความเหมาะสมของกิจกรรมในห้องเรียน และส่งเสริมให้เกิดประโยชน์กับเด็กโดยตรง ความสูง และขนาดของป้ายนิเทศ ควรอยู่ในระดับสายตาเด็ก เน้นให้เด็กมีส่วนร่วมในการจัดป้ายนิเทศ

การจัดสภาพภายนอกห้องเรียน คือ การจัดสภาพแวดล้อมภายในอาณาบริเวณรอบๆ โรงเรียนรวมทั้งจัดสนามเด็กเล่นพร้อมเครื่องเล่นสนาม จัดระวางรักษาความปลอดภัยภายในบริเวณ

โรงเรียนและบริเวณรอบนอกโรงเรียน ดูแลรักษาความสะอาด ต้นไม้ให้ความร่มรื่นรอบๆ บริเวณโรงเรียนจัดที่ติดป้ายข่าวสารประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครองรู้สิ่งต่างๆ เหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ และพัฒนาการของเด็กมีความสำคัญเช่นเดียวกับสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน ควรจัดดังนี้

๑. การจัดบริเวณภายนอกห้องเรียน ควรจัดให้มีที่ร่มที่โล่งแจ้งมีการจัดแบ่งพื้นที่สำหรับให้เด็กกระดุก่อนประณตศึกษา เล่นโดยแยกจากสนามเด็กเล่นของเด็กกระดุก่อนประณตศึกษาโดยคำนึงความปลอดภัย

๒. การจัดสนามเด็กเล่น ควรจัดให้มีพื้นผิวหลายประเภท เช่น มีทั้งดิน ทราย หญ้า หากมีพื้นที่เพียงพอให้มีทั้งเนินและที่ราบมีที่สำหรับเล่นของเล่นที่มีล้อเลื่อน ที่สำหรับเล่นทราย เล่นน้ำ และที่สำหรับซุก มีเครื่องเล่นประเภทปีนป่าย ทรงตัว ฯลฯ และมีขอบเขตเป็นสัดส่วน

๓. อุปกรณ์ ของเล่นและเครื่องเล่นต่างๆ ภายในสนามต้องเหมาะสมกับเด็กในวัยนี้ ต้องมีความแข็งแรงทนทาน ได้รับการดูแลให้อยู่ในสภาพที่ใช้การได้ดี และมีความปลอดภัยอยู่ตลอดเวลา

๔. มีห้องน้ำ ห้องส้วม ที่สะอาดถูกสุขลักษณะเหมาะสมกับวัย สะดวกแก่การใช้ อาจอยู่ในห้องเรียนหรือในอาคารเรียนด้านการประสานสัมพันธ์ความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน โรงเรียน และชุมชนถือเป็นปัจจัยพื้นฐานของการดำเนินงานการจัดการศึกษาระดับก่อนประณตศึกษา ทั้งนี้เพราะพ่อแม่ คือ ครูคนแรกของลูก ดังนั้นหากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้ตระหนักถึงการทำงานในลักษณะ ๓ ประสาน คือ บ้าน โรงเรียน และชุมชนโดยมุ่งเน้นการประสานคน ประสานงาน และประสานประโยชน์จะสามารถทำให้การดำเนินงานการจัดการศึกษาระดับก่อนประณตศึกษาบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ เพื่อส่งเสริมการประสานสัมพันธ์ระหว่างบ้าน โรงเรียน และชุมชน จะมุ่งเน้นที่การให้ความรู้แก่ผู้ปกครองเป็นสำคัญซึ่งส่วนใหญ่เป็นการให้สาระความรู้เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูในเรื่องพัฒนาการ โภชนาการ การดูแลสุขภาพอนามัยมากกว่า การเสริมสร้างทักษะ และเจตคติ จึงได้เกิดการจัดการศึกษาแบบให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วม ตัวอย่างของการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการศึกษา อาทิ การเข้ามาเป็นอาสาสมัครในโรงเรียน เช่น ช่วยจัดทำของเล่น ผลิตสื่อ ซ่อมแซม เครื่องเล่นสนาม ช่วยประกอบอาหารว่าง เป็นวิทยากร และ แหล่งวิทยากรในเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือปราชญ์ชาวบ้าน เป็นต้นปัญหาที่พบบ่อยในการจัดการศึกษาระดับก่อนประณตศึกษา มักจะเกิดมาจากความไม่เข้าใจของ พ่อ แม่ ผู้ปกครองในเรื่องเตรียมตัวลูกก่อนไปโรงเรียน ดังนี้

๑. ติดต่อประสานงานกับผู้ปกครอง โดยพบปะเยี่ยมเยียนซึ่งกันและกันปรึกษาหารือในรูปแบบของกลุ่มใหญ่ หรือกลุ่มย่อยเกี่ยวกับแนวทางในการสร้างเสริมและพัฒนาเด็ก จะช่วยให้เด็กได้รับการพัฒนาในทุกๆ ด้าน อย่างเหมาะสมและมีคุณภาพ

๒. เชิญผู้ปกครองมาร่วมกิจกรรมกับโรงเรียน การจัดการศึกษาระดับก่อนประณตศึกษาจะเกิดประสิทธิผลสูงสุด เมื่อผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดประสบการณ์ให้แก่เด็ก

ดังนั้น ครูควรเชิญผู้ปกครองที่มีความรู้ มีประสบการณ์มาร่วมกิจกรรมกับเด็กที่โรงเรียนบ้าง เช่น เล่นดนตรีแสดงงานศิลปะต่างๆ จัดทำอาหารกลางวันและอาหารเสริมให้แก่เด็ก ตลอดจนร่วมในการศึกษานอกสถานที่และร่วมงานในวันสำคัญต่างๆ เช่น วันพ่อ วันแม่ วันเด็ก เป็นต้น

๓. ให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง ครูระดับก่อนประถมศึกษาต้องมีบทบาทสำคัญในการให้ความรู้แก่ผู้ปกครองด้วย เพื่อให้การพัฒนาเด็กเป็นไปในทิศทางเดียวกันอย่างเหมาะสมกับวัยของเด็ก และถูกต้องตามหลักวิชาการ โดยมีแนวทางดำเนินการ ดังนี้

๑) สำรวจความสนใจ ความต้องการรวมทั้งปัญหาต่างๆ ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กจากผู้ปกครอง โดยการสัมภาษณ์ หรือใช้แบบสอบถาม

๒) จัดบริการให้ความรู้แก่ผู้ปกครองในรูปแบบต่างๆ เช่น

(๑) จัดรายการส่งเสริมความรู้แก่ผู้ปกครอง ตามความสนใจ โดยเชิญวิทยากร มาบรรยาย อภิปรายสาธิต ฯ

(๒) จัดห้องสมุดและศูนย์ของเล่นสำหรับเด็ก เพื่อบริการให้ยืมหนังสือหรือของเล่น ไปใช้กับลูกที่บ้าน

(๓) จัดศูนย์แนะแนวผู้ปกครองเพื่อให้ความรู้ต่างๆ

(๔) จัดพิมพ์เอกสารเพื่อเพิ่มความรู้ให้กับผู้ปกครอง เช่น ผู้ปกครองควรจัดกิจกรรมเด็กขณะที่เด็กอยู่บ้านอย่างไร

(๕) จัดตั้งชมรมหรือสมาคมผู้ปกครอง ให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการอบรมเลี้ยงดูเด็กเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กให้เจริญเติบโตเต็มตามศักยภาพของเด็กแต่ละคนอย่างเหมาะสมนอกจากนี้ ครูระดับก่อนประถมศึกษาควรจัดทำสรุปพัฒนาการของเด็ก รายงานให้ผู้ปกครองได้ทราบความก้าวหน้า^{๕๗}

ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับชีวิตในอนาคตที่ต้องอาศัยนโยบาย การวางแผน ร่วมมือกันให้การสนับสนุนจากทุกฝ่าย ผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องมีความเข้าใจแนวทางการจัดการศึกษา และวิธีการดำเนินงาน การประสานสัมพันธ์กับผู้ปกครองให้มีความรู้ความเข้าใจเรื่องการพัฒนาเด็กที่ถูกต้องและเหมาะสมเป็นหัวใจสำคัญของการดำเนินการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา เพื่อประโยชน์ของประเทศชาติ และเพื่อเด็กไทยทุกคนจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กอายุ ๓-๕ ปีทั้ง ๑๒ มาตรฐานที่กล่าวมานั้นชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาเด็กอายุ ๓-๕ ปี นั้นเน้นการพัฒนาโดยองค์รวม คำนึงถึงวัยและพัฒนาการตลอดจนความแตกต่างระหว่างบุคคล อย่างไรก็ตามการพัฒนาเด็กจะประสบความสำเร็จ

^{๕๗} สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ,“**มือการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กระดับก่อนประถมศึกษา**,” (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๐), หน้า ๑๔ - ๒๔.

ตามจุดมุ่งหมายนี้ได้จะต้องเกิดจากความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับเด็ก โดยเฉพาะพ่อกับแม่ ผู้ปกครอง เป็นผู้ที่ใกล้ชิดและมีบทบาทหน้าที่โดยตรงในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านเนินศาลาจัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๒๕ โดยใช้สถานที่ อาคารสถานีนามัยบ้านเนินศาลาหลังเก่าเป็นสถานที่เลี้ยงดูเด็กได้รับความช่วยเหลือจากมูลนิธิซีซีเอฟ มีเด็กในโครงการจำนวน ๕๐ คน นอกโครงการจำนวน ๓๔ คน รวม ๘๔ คน โดยมีเงินทุน สนับสนุนให้กับผู้ปกครองกู้ยืมในการประกอบอาชีพจำนวน ๕๐๐,๐๐๐ บาท และมูลนิธิซีซีเอฟได้ ถอนความช่วยเหลือไปในปี ๒๕๓๗ ในปี พ.ศ. ๒๕๓๙ คณะกรรมการสภาตำบลและกรรมการศูนย์ พัฒนาเด็กเล็กได้ประชุมหารือร่วมกันว่าควรมีอาคารของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้เป็นสัดส่วนเป็น เอกเทศถาวรและสะดวกในการเลี้ยงดูเด็ก พัฒนาชุมชนอำเภอโกรกพระและสภาตำบลเนินศาลาได้ พิจารณาให้ใช้เงินงบประมาณของโครงการ กสช. ก่อสร้างศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านเนินศาลาตามแบบ แปลนของกรมพัฒนาชุมชนเป็นจำนวนเงิน ๒๖๖,๘๗๘ บาท โดยมีผู้บริจาคที่ดินให้จำนวน ๓ คน คือ ๑.นายแทน บุญลือ ๒.นายเสริม อินต๋นวงศ์ ๓.นางประเทือง ทับทาบ

ในปัจจุบันศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านเนินศาลาได้สร้างอาคารใหม่ อีก ๒ หลัง มีป้ายศูนย์ พัฒนาเด็กเล็ก มีรั้วล้อมรอบ มีประตูเปิดปิดตลอดทั้งวัน มีสวนหย่อมที่สวยงาม และได้เป็นศูนย์พัฒนา เด็กเล็กต้นแบบระดับจังหวัดนครสวรรค์ เป็นศูนย์ที่ผ่านการตรวจ ๑๒ มาตรฐานเป็นศูนย์แรกของ อำเภอโกรกพระ มีครูทั้งหมด ๔ คน การจัดการเรียนการสอนโดยแยกสอนตามระดับอายุของเด็ก ตั้งแต่อายุ ๒ขวบครึ่ง - ๕ ปี ปัจจุบันมีจำนวนเด็กทั้งหมด ๗๗ คน คณะครูมีระดับการศึกษาปริญญา ตรีสาขาการศึกษาปฐมวัยทุกคน เพื่อนำความรู้เหล่านั้นมาปรับใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้อย่าง ถูกต้องและมีประสิทธิภาพ มีเขตพื้นที่บริการ ๘ หมู่บ้าน คือ หมู่ ๑ บ้านเนินกระพี้ หมู่ ๒ บ้านเนิน กลาง หมู่ ๓ - ๔ บ้านเนินศาลา หมู่ ๕ บ้านท่ารวก หมู่ ๖ บ้านเนินไร่ หมู่ ๗ บ้านหนองเขาวัว หมู่ ๘ บ้านเขาถ้ำพระ ของตำบลเนินศาลา อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์และตำบลใกล้เคียง

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๖.๑ งานวิจัยในประเทศ

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของงานวิจัยในประเทศ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าดัง รายละเอียดดังต่อไปนี้

พระมหาเสกสรรค์ อคฺคจารี (แก้วทรัพย์) ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการ พัฒนาวัด ในอำเภอดงพญาขัน จังหวัดนครสวรรค์ คือ ๑) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการ พัฒนาวัดในอำเภอดงพญาขัน จังหวัดนครสวรรค์ ๒) เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการ พัฒนาวัดในอำเภอดงพญาขัน จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ๓) เพื่อศึกษาปัญหา

อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในพัฒนาวัดในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์

ผลการศึกษา พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาวัด ในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาวัด ในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ อยู่ในระดับมาก ทุกด้าน เปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาวัด ในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ที่แตกต่างกัน ตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาวัด ในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ด้านเพศ ไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านอายุ ด้านการศึกษา ด้านอาชีพ และด้านรายได้ต่อเดือน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาวัด ในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ คือ

๑. วัดควรให้มีการจัดการประชุมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาในวัด ด้านการวางแผน ด้านการปฏิบัติงาน ด้านการตรวจสอบ และด้านการแก้ไขปัญหาให้บ่อยขึ้นอย่างน้อยเดือนละสองครั้ง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการมีส่วนร่วมของประชาชน

๒. วัดควรมีการบันทึกรายการต่างๆของวัด เช่น การใช้จ่าย การจัดกิจกรรม เป็นต้น ให้เป็นลายลักษณ์อักษรมากยิ่งขึ้นและชี้แจงให้ประชาชนได้รับทราบอย่างสม่ำเสมอเพื่อง่ายต่อการตรวจสอบ

๓. หน่วยงานราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นหน่วยงานสำคัญที่จะผลักดันให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดโดยการจัดกิจกรรมต่างๆร่วมกับวัดเพื่อเสริมสร้างให้ประชาชนเข้าวัด เพื่อจะทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับประชาชน และทั้งนี้ก็จะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้นอีกด้วย^{๕๘}

พระมหาสมพงษ์ สารคนโธ (คำทางหงส์) ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองนักเรียนตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ในโรงเรียนหนองบัว ตำบลนาสนุ่น อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยกลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้ปกครองในโรงเรียนหนองบัว ตำบลนาสนุ่น อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ และผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านวัดหนองบัว ๑๔๐ คน ในปีการศึกษา ๒๕๕๘ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

^{๕๘} พระมหาเสกสรรค์ อคฺคจารี (แก้วทรัพย์), “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาวัดในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ” **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๙๕ - ๑๐๒.

เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของประชากร คือ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การทดสอบความถี่ (T-test) เพื่อทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยทั้งสองกลุ่ม และการทดสอบค่าเอฟ (F-test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์การแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) เพื่อทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ย ตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป และวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way Analysis of Variance) และเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยวิธีผลต่างเป็นนัยสำคัญน้อยที่สุด (least Significant Different : LSD) และการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองนักเรียนตามหลักสังกัดวัด ๔ ในโรงเรียนหนองบัว ตำบลนาสนุ่น อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองนักเรียนตามหลักสังกัดวัด ๔ ในโรงเรียนหนองบัว ตำบลนาสนุ่น อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่าค่าตัวแปร เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ของผู้ปกครองนักเรียนที่แตกต่างกัน ไม่มีผลกระทบ หรือไม่มีผลแตกต่างกัน ในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ด้านการส่งเสริมการศึกษา ด้านการพัฒนา และด้านสภาพแวดล้อม ที่ระดับในสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ ข้อเสนอแนะ ด้านงาน ด้วยการฝึกอบรมสร้างค่านิยมและวัฒนธรรมองค์กรให้กับบุคลากร ด้านปิยวาจา โดยปรับปรุงระบบการสื่อสารด้วยการรับฟังความคิดเห็นจากบุคลากรทุกระดับ ด้านอัตถจริยา องค์กรควรปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการทำงานและปรับปรุงระบบการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และด้านสมานัตตตตควรปฏิบัติต่อบุคลากรด้วยความเสมอภาค และเปิดโอกาสให้บุคลากรปฏิบัติงานเหมาะสมตามศักยภาพของตน^{๕๙}

สถิติ เชาวดี ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยสรุปได้ว่า

๑. การมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกรายด้าน

^{๕๙} พระมหาสมพงษ์ สารคนโธ (คำหาหงส์) , “การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองนักเรียนตามหลักสังกัดวัด ๔ ในโรงเรียนหนองบัว ตำบลนาสนุ่น อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์” **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘), หน้า ๑๒๐- ๑๒๘.

๒. การมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาด้านวิชาการอยู่ในระดับมากด้านงบประมาณ ด้านบุคคล และด้านบริหารทั่วไป อยู่ในระดับปานกลาง

๓. การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร จำแนกตามขนาดของโรงเรียนที่ผู้บริหารโรงเรียนที่ปฏิบัติงาน ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อจำแนกรายด้าน จะพบว่าผู้บริหารโรงเรียนที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดใหญ่มีความคิดเห็นว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนร่วมในการบริหารงานด้านงบประมาณมากกว่า ผู้บริหารโรงเรียนที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕^{๖๐}

ทวิท ระโหฐาน ได้กล่าวถึง การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของครูในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต ๒ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า

๑. การมีส่วนร่วมของครูในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต ๒ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เรียงคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารทั่วไป และด้านการบริหารงานบุคคล

๒. การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของครูในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต ๒ ตามทัศนะของผู้บริหารและครูจำแนกตามตำแหน่งแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนจำแนกตามวุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดโรงเรียน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ^{๖๑}

พระครูนนทวิวัฒน์ วิธมโม (มีนุสรณ์) ได้กล่าวถึง การวิจัยเรื่อง “การบริหารงานเทศบาลตำบลตามหลักสาราณียธรรม ๖ กรณีศึกษาเทศบาลตำบลปลายบาง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัยสรุปได้ว่า เทศบาลตำบลปลายบางได้บริหารงานตามหลักสาราณียธรรมทั้ง ๖ ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการบริหารงานเทศบาลตำบลตามหลักสาราณียธรรม ๖ กรณีศึกษาเทศบาลตำบลปลายบาง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลปลายบาง มีความคิดเห็นแตกต่างกันตามเพศ และอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับ

^{๖๐} สถิตี เชาวดี, “การมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดกรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต** การบริหารการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, ๒๕๕๑), หน้า บทคัดย่อ.

^{๖๑} ทวิท ระโหฐาน, “การมีส่วนร่วมของครูในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต ๒”, **วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต** การบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์, ๒๕๕๒), หน้า ๕๗.

สมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนประชาชนที่มีระดับการศึกษา และอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบริหารงานเทศบาลตำบลตามหลักสาราณียธรรม ๖ ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลปลายบาง มีความคิดเห็นแตกต่างกันตามเพศ และอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนประชาชนที่มีระดับการศึกษา และอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบริหารงานเทศบาลตำบลตามหลักสาราณียธรรม ๖ ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ในด้านเมตตามโนกรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = ๓.๖๘) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีระดับการบริหารตามด้านเมตตามโนกรรมมากทุกข้อ แสดงให้เห็นว่า เทศบาลตำบลปลายบาง ให้ความสำคัญในเรื่องของการจัดจติปรรณาคติ คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน ในด้านทฤษฎีสัมมัญญาอยู่ในระดับมาก มีการบริหารงานตามหลักสาราณียธรรม ๖ ด้านทฤษฎีสัมมัญญาอยู่ในระดับปานกลางคือ เจ้าหน้าที่พัฒนาตนให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถและความชำนาญในการปฏิบัติหน้าที่^{๖๒}

อาภรณ์รัตน์ลีไผ่รอดได้กล่าวถึงการวิจัยเรื่องความพึงพอใจของประชาชนต่อการบริการสาธารณะตามหลักสาราณียธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองกรด จังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงคิดเป็นร้อยละ ๕๕.๙ มีอายุตั้งแต่ ๒๑ – ๓๕ ปี คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๕ มีระดับการศึกษาประถมศึกษาคิดเป็นร้อยละ ๔๘.๙ มีอาชีพรับจ้าง เกษตรกรรม คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๘ เป็นประชาชนในพื้นที่ คิดเป็นร้อยละ ๙๓.๐ มีรายได้ต่อเดือนไม่เกิน ๕,๐๐๐ บาท คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๔ ประชาชนมีความพึงพอใจต่อการบริการสาธารณะตามหลักสาราณียธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองกรด จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผลเปรียบเทียบความพึงพอใจของประชาชนต่อการบริการสาธารณะหลักสาราณียธรรม ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองกรด จังหวัดนครสวรรค์โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สรุปได้ว่า ด้านระดับการศึกษา ด้านอาชีพ ด้านรายได้ เป็นไปตามสมมติฐาน ส่วนด้านเพศ อายุ และตำแหน่งหน้าที่ ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน การบริการสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองกรด อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมมี

๑. มีความเชื่อตรงต่อหน้าที่ในการให้บริการสาธารณะ
๒. สร้างความสามัคคีกลมเกลียวให้เกิดขึ้นทั้งกับฝ่ายเจ้าหน้าที่และฝ่ายประชาชน เพื่อความเป็นปึกแผ่นอันหนึ่งอันเดียวกันในการร่วมกันพัฒนาทั้ง

^{๖๒} พระครูนนทวิวัฒน์ วีระมโ (มีนุสรณ์), “การบริหารงานเทศบาลตำบลตามหลักสาราณียธรรม ๖: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลปลายบาง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต การจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า บทคัดย่อ.

๓. ส่งเสริมข้อธรรมสาธารณะโกลี คือ การรู้จักเอื้อเพื่อแบ่งปันผลประโยชน์กันด้วยความยุติธรรม ช่วยเหลือกัน ไม่เห็นแก่ตัว

๔. ส่งเสริมการมีความคิดเห็นเป็นอย่างเดียวกัน รู้จักแสวงหาจุดร่วม และสงวนไว้ซึ่งจุดต่างของกันและกัน คิดในสิ่งที่ตรงกัน ปรับมุมมองให้ตรงกัน^{๖๓}

พระมหาเอกมร ฐิตปญโญ (คงตางาม) ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานตามหลักสราณียธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอตอนมดแดง จังหวัดอุบลราชธานีคือ

๑. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานตามหลักสราณียธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอตอนมดแดงจังหวัดอุบลราชธานี

๒. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานตามหลักสราณียธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอตอนมดแดง จังหวัดอุบลราชธานี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๓. เพื่อศึกษาแนวทางในการนำหลักสราณียธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอตอนมดแดง จังหวัดอุบลราชธานีดำเนินการโดยวิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชากรในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอตอนมดแดง จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน ๔๐๐ คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ ๐.๘๕๑ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA)

ผลการวิจัยพบว่า ๑. ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักองค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอตอนมดแดง จังหวัดอุบลราชธานี โดยรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๐) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักสราณียธรรมอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน สราณียธรรมของ ๒. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานตามหลัก สราณียธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบล . ในอำเภอตอนมดแดง . จังหวัดอุบลราชธานี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ประชาชนที่มีระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักสราณียธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอตอนมดแดง จังหวัดอุบลราชธานี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนประชาชนที่มีเพศ อายุต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ๓. แนวทางในการนำหลักสราณียธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานของ

^{๖๓} อาจารย์รัตน์ เลิศไผ่รอด, “ความพึงพอใจของประชาชนต่อการบริการสาธารณะตามหลักสราณียธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองกรด จังหวัดนครสวรรค์”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๑๐๒ - ๑๑๒.

องค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอดอนมดแดง จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ควรทำงานรับใช้ประชาชนอย่างเสมอต้นเสมอปลาย วางแผนการทำงานให้เหมาะสมเรียงลำดับความสำคัญของปัญหา โดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อส่วนรวมเป็นสำคัญ พุดต่อกันเพื่อชักนำให้ประชาชนเกิดความสามัคคีปรองดอง และเกิดความรักความเห็นใจซึ่งกันและกัน ทำงานเพื่อส่วนรวม ซื่อตรงต่อตนเอง ต่องาน ต่อบุคคลอื่น เว้นจากการแสวงหาผลประโยชน์เพื่อตนเองและพรรคพวกไม่รับสินบนไม่ทุจริตให้การช่วยเหลือจัดสวัสดิการหรือแบ่งปันผลประโยชน์ต่างๆ ให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึงเสมอภาคเท่าเทียมกัน บริหารงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีวินัยในตนเอง รักษากฎระเบียบที่ตั้งไว้ เคารพความคิดเห็นของกันและกัน เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมประชุมเพื่อเสนอปัญหา ความต้องการในท้องถิ่น แสดงความคิดเห็น วิจารณ์การทำงาน และร้องทุกข์เรื่องราวต่างๆ ได้ เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขพัฒนาตนเอง และองค์กรอยู่เสมอ^{๖๔}

กาญจนา พิมพ์สุข ได้กล่าวถึง การประยุกต์ใช้หลักสารานุกรม ๖ ในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ๑) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักสารานุกรม ๖ ในการบริหารสถานศึกษาเขตพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ๒) เพื่อเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักสารานุกรม ๖ ในการบริหารสถานศึกษาเขตพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ๓) เพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้หลักสารานุกรม ๖ ในการบริหารสถานศึกษาเขตพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ กลุ่มประชากรที่ศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอน กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ๓๖๐ คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ค่าความถี่ ใช้ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครู ใช้การทดสอบด้วยค่าที (t-test independent) และการทดสอบเอฟ (F-test) เมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทำการทดสอบความแตกต่างด้วยวิธีของเชฟเฟ (Scheffe's) แนวทางการประยุกต์ใช้หลักสารานุกรม ๖ ในการบริหารสถานศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาวิธี

ผลการศึกษาพบว่า การประยุกต์ใช้หลักสารานุกรม ๖ ในการบริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน โรงเรียนในเขตพื้นที่ อำเภอเมืองขอนแก่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ทุกด้านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านศีลสามัญญตา

^{๖๔} พระมหาเอกมร ฐิตปญโญ (คงตางาม) “ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานตามหลักสารานุกรม ขององค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอดอนมดแดง จังหวัดอุบลราชธานี” ,วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑๔๑ - ๑๕๒.

ด้านทฤษฎีสัมมูลดา ด้านสาธารณโภคี ด้านเมตตาจริกรรม ด้านเมตตาโมกกรรม ด้านเมตตากายกรรม ตามลำดับ

การเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักสารานีธรรม ๖ ในการบริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน โรงเรียนในเขตพื้นที่ อำเภอเมืองขอนแก่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ จำแนกตาม ตำแหน่ง โดยภาพรวมรายด้านพบว่าไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ที่มีประสบการณ์ต่างกัน โดยภาพรวม และรายด้านไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน โดยภาพรวม และรายด้านไม่แตกต่างกันจึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

แนวทางการประยุกต์ใช้หลักสารานีธรรม ๖ ในการบริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็น ของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน โรงเรียนในเขตพื้นที่ อำเภอเมืองขอนแก่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑ ควรส่งเสริมวัฒนธรรมที่ดีในสถานศึกษา โดยเฉพาะการเคารพซึ่งกันและกัน ความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อต่อกันและกัน ความสามัคคี ความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น สร้างขวัญและกำลังใจ การแสดงออกถึงความซื่อสัตย์ ซื่อตรงต่อหน้าที่ช่วยเหลือผู้ร่วมงานด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน ในการทำงานร่วมกันในสถานศึกษา อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ในการนำไปปรับปรุงและพัฒนาการทำงานของผู้บริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น^{๖๕}

นายกฤษณะ มั่งมี ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักสังกัด ๔ ของโรงเรียนในกลุ่มอัจฉราลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ คือ ๑) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักสังกัด ๔ ของโรงเรียนในกลุ่มอัจฉราลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒, ๒) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักสังกัด ๔ ของโรงเรียนในกลุ่มอัจฉราลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ ๓) เพื่อหาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักสังกัด ๔ ของโรงเรียนในกลุ่มอัจฉราลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒

^{๖๕} กาญจนา พิมพ์สุข, “การประยุกต์ใช้หลักสารานีธรรม ๖ ในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๑”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๗๐ – ๗๙.

ผลการวิจัยพบว่า ๑) การมีส่วนร่วมของส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของโรงเรียนในกลุ่ม อัจฉราลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือด้านการบริหารจัดการงานทั่วไปตามหลักสังคหวัตถุ ๔ รองลงมาคือ ด้านการบริหารจัดการงานงบประมาณตามหลักสังคหวัตถุ ๔ การบริหารจัดการงานบุคคลตามหลักสังคหวัตถุ ๔ และการบริหารจัดการงานวิชาการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ตามลำดับ ๒) เปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของโรงเรียนในกลุ่ม อัจฉราลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งและประสบการณ์ในการทำงาน กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของโรงเรียนในกลุ่มอัจฉราลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต ๔๒ ไม่แตกต่างกัน ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งและ ประสบการณ์ในการทำงาน ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของโรงเรียนในกลุ่มอัจฉราลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต ๔๒ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๓) ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารจัดการสถานศึกษาตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ของโรงเรียนในกลุ่มอัจฉราลัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๔๒ สรุปได้ดังนี้ ๑) ด้านการบริหารจัดการงานวิชาการตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ส่งเสริมให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนร่วมในการพัฒนางานวิชาการตามกาลเทศะ เป็นวิทยากรหรือประสานวิทยากรในการจัดการการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอรวมทั้ง พัฒนาสถานศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนตามกำลังทรัพย์ ๒) ด้านการบริหารจัดการงานงบประมาณตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ส่งเสริมให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนร่วมในการ จัดหางบประมาณ เพื่อพัฒนาสถานศึกษาตามกำลังทรัพย์ วางแผนการใช้งบประมาณและติดตาม ประเมินผลการใช้งบประมาณของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง ๓) ด้านการบริหารจัดการงานบุคคลตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ส่งเสริมให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ บทบาทหน้าที่ด้านบุคลากรและเสียสละเวลาร่วมประเมินผลการปฏิบัติงานบุคลากรในสถานศึกษา ด้วยความเป็นกัลยาณมิตรรวมทั้งมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมส่งเสริมบุคลากรในสถานศึกษาอย่าง ต่อเนื่อง ๔) ด้านการบริหารจัดการงานทั่วไปตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ส่งเสริมให้คณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีบทบาทในการวางแผนพัฒนาสถานศึกษาอย่างสม่ำเสมอ การสร้าง ความสัมพันธ์อันดีและการร่วมมือประสานงานกับชุมชนเพื่อแก้ปัญหาร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษา
 ขั้นพื้นฐานพบว่า ๑) ด้านการบริหารจัดการงานวิชาการตามหลักสัจพจน์ ๔ การมีส่วนร่วมในการ
 จัดการเรียนการสอน และพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ๒) ด้านการบริหารจัดการงานงบประมาณตาม
 หลักสัจพจน์ ๔ โดยการส่งเสริมให้คณะกรรมการจัดทำงบประมาณ เพื่อพัฒนาโรงเรียนวาง
 แผนการใช้งบประมาณ และติดตามประเมินผลการใช้งบประมาณของสถานศึกษา ๓) ด้านการ
 บริหารจัดการงานบุคคลตามหลักสัจพจน์ ๔ โดยการส่งเสริมให้คณะกรรมการสถานศึกษาชั้น
 พื้นฐานมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ด้านบุคลากรและการประเมินผลการปฏิบัติงาน
 บุคลากรในสถานศึกษา ๔) ด้านการบริหารจัดการงานทั่วไปตามหลักสัจพจน์ ๔ โดยการส่งเสริมให้
 คณะกรรมการสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน มีบทบาทในการวางแผนพัฒนาโรงเรียน การสร้างความสัมพันธ์
 อันดี และการร่วมมือประสานงานกับชุมชนเพื่อแก้ปัญหาาร่วมกัน^{๖๖}

ฐานียา ขมมาก ได้กล่าวถึง การศึกษาวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการบริหาร
 จัดการศึกษาของศูนย์ปฐมวัยต้นแบบเครือข่าย : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านปล่องหอย อำเภอกะพ้อ
 จังหวัดปัตตานี ผลการวิจัยพบว่า ผลการวิจัยสรุปได้ว่า

๑. ระดับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ปฐมวัย
 ต้นแบบเครือข่าย โดยรวม ๔ ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน และจัดเรียงลำดับ
 ค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านการประสานงาน ด้านการวางแผน การประเมินผล และด้านจัดสรร
 ทรัพยากร

๒. ปัญหาในการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ปฐมวัย
 ต้นแบบเครือข่าย ๔ ด้าน พบว่า ด้านการวางแผน ผู้ปกครองขาดการมีส่วนร่วมในการวางแผนมี
 ความถี่มากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการจัดสรรทรัพยากร ขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนระดับโรงเรียน
 และด้านการประสานงาน ไม่มีการเชิญชวนประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วม และรับฟังความคิดเห็น

๓. ข้อเสนอแนะในการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์
 ปฐมวัยต้นแบบเครือข่าย ๔ ด้าน พบว่า ควรใช้หลักการมีส่วนร่วมของชุมชนระดับโรงเรียนมีความถี่

^{๖๖} นายกฤษณะ มั่งมี, “การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารจัดการ
 สถานศึกษาตามหลักสัจพจน์ ๔ ของโรงเรียนในกลุ่มอัครราษฎร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
 เขต ๔๒”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ,
 ๒๕๕๘), หน้า ๑๑๐ - ๑๒๑.

มากที่สุด รองลงมา คือ ควรให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการวางแผนให้มากกว่านี้ และกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้นควรให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมด้วยการประเมินผล^{๖๗}

ัญญาภรณ์ คงจันทร์ ได้กล่าวถึง การศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของครูผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษาในการบริหารงานโรงเรียนโตนดพิทยาคมสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรทางการศึกษาในการบริหารงานโรงเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน จะพบว่า การมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนอยู่ในระดับมาก ๒ ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารงานวิชาการ และด้านการบริหารงานทั่วไป ตามลำดับด้านการบริหารงบประมาณ อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านการบริหารงานบุคคล อยู่ในระดับน้อยโดยมีรายละเอียดรายด้าน ได้ดังนี้

๑. ด้านการบริหารงานวิชาการ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เป็นอันดับที่หนึ่งใน ๔ ด้าน การมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนอยู่ในระดับมากทุกข้อ ปัญหาที่พบ คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนต่ำ สื่อการเรียนไม่เพียงพอและได้รับซ้ำ และการจัดการเรียนการสอนทำได้น้อยที่ไม่เต็มที่ ด้านข้อเสนอแนะให้มีการนิเทศงาน ติดตามและประเมินผลการเรียนการสอนของครูอย่างสม่ำเสมอ ระดมทรัพยากรทางการศึกษาเพื่อจัดหาสื่อเพิ่ม และลดภาระงานด้านสำนักงานของครูผู้สอนลง

๒. ด้านการบริหารงานบุคคล โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับน้อย และน้อยที่สุดใน ๔ ด้านการมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนอยู่ในระดับน้อยทุกข้อ ยกเว้น การให้ความเห็นชอบและเสนอแนะการโอนย้ายบุคลากรอยู่ในระดับน้อยที่สุด ปัญหาที่พบ คือ การขาดแคลนครูบางสาขาครูขาดความมั่นใจในการสอนเนื่องจากมีภาระงานอื่นมาก ด้านข้อเสนอแนะให้มีการจัดให้ทำงานตามความรู้ความสามารถ และส่งเสริมให้บุคลากรได้รับการอบรมและพัฒนาเป็นประจำทุกปีพิจารณาความก้าวหน้าในอาชีพอย่างโปร่งใสและเป็นธรรม

๓. ด้านการบริหารงบประมาณ โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง การมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนที่อยู่ในระดับมาก คือ การจัดทำแผนงบประมาณและจัดตั้งงบประมาณประจำปีส่วนการตรวจสอบและรายงานการใช้จ่ายงบประมาณตามระยะเวลา และการจัดหาดูแลและเก็บรักษาเงินงบประมาณถูกต้องตามระเบียบ อยู่ในระดับน้อย ปัญหาที่พบ คือ ครูผู้ปฏิบัติงานด้านธุรการการเงินมีชั่วโมงสอนมากทำให้เกิดภาระงานเพิ่ม และการจัดทำทะเบียนพัสดุไม่เป็นปัจจุบันด้านข้อเสนอแนะให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการตรวจสอบติดตามและประเมิน

^{๖๗} ฐานิยา ชมมาก, “การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ปฐมวัยต้นแบบเครือข่าย : เครือข่ายโรงเรียนบ้านปล่องหอย อำเภอกะพ้อ จังหวัดปัตตานี”, สารนิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต การบริหารการศึกษา, (ปัตตานี : มหาวิทยาลัยราชภัฏปัตตานี, ๒๕๕๒), หน้า บทคัดย่อ.

ประสิทธิภาพการใช้จ่ายงบประมาณอย่างจริงจัง และจัดให้มีบุคลากรทางด้านการเงิน การบัญชี และการพัสดุโดยเฉพาะ

๔. ด้านการบริหารงานทั่วไป โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมากเป็นอันดับที่ ๒ รองจากด้านการบริหารงานวิชาการ พบว่าการจัดทำข้อมูลและพัฒนาระบบสารสนเทศของโรงเรียน การจัดกิจกรรมเสริมสร้างวินัยคุณธรรมจริยธรรมให้กับนักเรียน และการจัดทำแผนกลยุทธ์ของโรงเรียนอยู่ในระดับมากตามลำดับ ส่วนการประชาสัมพันธ์งานของโรงเรียนต่อชุมชนอยู่ในระดับน้อย ปัญหาที่พบ คือ อาคารสถานที่ขาดการบำรุงรักษาทั้งในด้านความสะอาด การซ่อมแซมส่วนที่ชำรุด จำนวนห้องเรียนไม่เพียงพอ และมีขนาดเล็ก ด้านข้อเสนอแนะให้มีการดูแลและใช้ประโยชน์อาคารเรียนโดยการแต่งตั้งกรรมการรับผิดชอบ เพื่อจัดการบำรุงรักษาซ่อมแซมและพัฒนาอาคารสถานที่ให้มีความคล่องตัวในการบริหารและการเรียนการสอน สนับสนุนกิจกรรมของชุมชนในทุก ๆ ด้านให้ครูผู้สอนมีส่วนร่วมในเรื่องการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของสถานศึกษาอย่างเป็นระบบและทำงานในเชิงรุกเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ^{๖๘}

ประเสริฐ สุนทรชัย ได้กล่าวถึง การศึกษาวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตอำเภอสนามชัยเขต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฉะเชิงเทรา เขต ๒ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า

๑. การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตอำเภอสนามชัยเขตสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฉะเชิงเทรา เขต ๒ โดยรวม และรายด้านทุกด้าน อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านบริหารทั่วไป ด้านวิชาการ ด้านบริหารงานบุคคล ด้านงบประมาณ

๒. เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตอำเภอสนามชัยเขต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฉะเชิงเทรา เขต ๒ จำแนกตามขนาดสถานศึกษาพบว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนขนาดเล็กและโรงเรียนขนาดใหญ่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ^{๖๙}

สมบัติ สว่างลย์สวาย ได้กล่าวถึง การศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี

^{๖๘} ัญญาภรณ์ คงจันทร์, “การมีส่วนร่วมของครูผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษาในการบริหารงานโรงเรียนโตนดพิทยาคมสังกัด องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต** การบริหารการศึกษา, (นครราชสีมา : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๔), หน้า บทคัดย่อ.

^{๖๙} ประเสริฐ สุนทรชัย, “การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตอำเภอสนามชัยเขต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฉะเชิงเทรา เขต ๒”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต** การบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์, ๒๕๕๔), หน้า บทคัดย่อ.

โรงเรียนธัญรัตน์ จังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีใน ๓ ด้าน คือด้านความรู้ ด้านทักษะการทำงาน ด้านคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในระดับมาก ผู้ปกครองที่มีเพศอายุ ระดับการศึกษาอาชีพที่แตกต่างกันมีส่วนร่วมในแต่ละด้านแตกต่างกัน^{๗๐}

ฐานพัฒน ทิพย์บรรพต ได้กล่าวถึง การศึกษาวิจัยเรื่อง พัฒนาการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาชุมชนของประชาชนตำบลตะพาน อำเภอฟูนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี "การมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาชุมชน ด้านการร่วมคิดร่วมตัดสินใจในการวางแผนในระดับน้อย ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติในการวางแผนในระดับน้อย ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งผลที่ได้จากการศึกษานี้ได้นำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาชุมชนของประชาชนตำบลตะพานโดยใช้กระบวนการ AIC ขั้นที่ ๒ การพัฒนาการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาชุมชนของผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการโดยกระบวนการ AIC จำนวน ๔๐ คน สรุปได้ว่าการเข้าร่วมของผู้เข้าประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ได้เพิ่มทักษะและมีเจตคติที่ดีในการวางแผนพัฒนาชุมชนโดยมีการแลกเปลี่ยนความรู้ได้เรียนรู้กระบวนการในการวางแผนได้มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ชุมชนร่วมแสดงความคิดเห็นร่วมกัน กำหนดแนวทางการวางแผนพัฒนาการประเมินและจัดทำแผนงานโครงการต่างๆ ได้เป็นอย่างดี ส่วนผลการประเมินการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาชุมชน โดยการทดสอบความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาชุมชนและทดสอบและทดสอบเจตคติที่มีต่อกระบวนการวางแผนพัฒนาชุมชนและสังเกตพฤติกรรมมีส่วนร่วมในการทำแผนพัฒนาชุมชน พบว่า ผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการมีความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาชุมชนเพิ่มขึ้นและมีเจตคติที่ดีต่อการวางแผนพัฒนาชุมชน ส่วนการสังเกตทักษะความสามารถในการปฏิบัติการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาชุมชน พบว่าผู้เข้าร่วมประชุมมีทักษะความสามารถในการปฏิบัติและทักษะการวางแผนในระดับที่มาก สำหรับข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้ หน่วยงานในชุมชนต่างๆ ควรนำกระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาชุมชนไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชนแต่ละแห่งเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาและการจัดทำแผนชุมชนอย่างแท้จริง^{๗๑}

^{๗๐} สมบัติ สว่างสวย, "การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีโรงเรียนธัญรัตน์จังหวัดปทุมธานี", **วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๐), หน้า ๕๓ - ๕๘.

^{๗๑} ฐานพัฒน ทิพย์บรรพต, "พัฒนาการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาชุมชนของประชาชนตำบลตะพาน อำเภอฟูนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี", **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, ๒๕๕๓), หน้า บทคัดย่อ.

ชัยยศ ทะไกรราช ได้กล่าวถึง การศึกษาวิจัยเรื่อง “ระดับการมีส่วนร่วมของประชาคมหมู่บ้านในการพัฒนาท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด” ผลการศึกษา พบว่า เห็นว่าการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นโดยรวมและเป็นรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านการพัฒนาและสร้างรูปแบบ ด้านการจัดหรือปรับปรุงการบริหารงาน และด้านการตัดสินใจใช้ทรัพยากรตามลำดับ แต่เห็นว่าการมีส่วนร่วมในด้านปฏิบัติตามนโยบายอยู่ในระดับมาก ประชาคมหมู่บ้านทั้งเพศชายและเพศหญิงเห็นว่าประชาคมหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ประชาคมหมู่บ้านที่มีอายุต่างกันมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการพัฒนาและสร้างรูปแบบ ด้านการควบคุมและติดตามประเมินผลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕^{๗๒}

พวงทอง โยธาใหญ่ ได้กล่าวถึง การศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นกรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเชียงใหม่” ผลการศึกษาพบว่า การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเชียงใหม่ส่วนใหญ่ได้มีความพยายามที่จะปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการวางแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๑ แต่มีองค์การบริหารส่วนตำบลบางส่วนยังปฏิบัติไม่ครบกระบวนการตามระเบียบที่กำหนด โดยเฉพาะในเรื่องการจัดทำแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ในแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล ๕ ปี และการนำเสนอร่างแผนพัฒนาท้องถิ่นต่อคณะกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบล องค์การภาคเอกชน ผู้นำชุมชน และประชากรในท้องถิ่น เพื่อรับฟังข้อคิดเห็นข้อเสนอแนะก่อนจะมีการประกาศใช้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานยังไม่มี ความเข้าใจในเรื่องของระเบียบเท่าที่ควร สำหรับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นเห็นว่าประชาชนยังไม่ค่อยจะให้ความสนใจในกิจกรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลเท่าที่ควร เช่นในเรื่องของการเข้าร่วมประชุมเพื่อเสนอปัญหาความต้องการของท้องถิ่นและการเข้าร่วมการตรวจสอบความโปร่งใสการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งอาจส่งผลให้การแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นไม่ตรงกับความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น ดังนั้น

^{๗๒} ชัยยศ ทะไกรราช, “ระดับการมีส่วนร่วมของประชาคมหมู่บ้านในการพัฒนาท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการปกครอง*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๗), หน้า บทคัดย่อ.

หน่วยงานที่กำกับดูแลจะต้องให้ความสำคัญและส่งเสริมสนับสนุนด้านความรู้ความเข้าใจของเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อให้การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น^{๗๓}

๒.๖.๒ งานวิจัยต่างประเทศ

อับราม (Abrams. 2000: Abstract) ได้กล่าวถึง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองจากกรณีศึกษาในรัฐแคลิฟอร์เนีย ซึ่งพบว่า อุปสรรคของการมีส่วนร่วมประกอบด้วยชนชั้นทางสังคม วัฒนธรรมที่ต่างกันตามความแตกต่างทางเชื้อชาติ ความสัมพันธ์ระหว่างบ้านและโรงเรียน รายได้ของครอบครัว ผู้บริหารและครูมีแนวโน้มที่จะไม่คำนึงถึงคุณค่า ละเลยและมีทัศนคติในเชิงลบกับนักเรียน หากเป็นผู้ปกครองที่มีรายได้ต่ำหรือเป็นชนกลุ่มน้อย ทำให้ผู้ปกครองขาดความเข้าใจและการให้ความรู้ทั้งที่โรงเรียนและบ้านสามารถแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันได้ โดยผู้ปกครองที่เป็นคนผิวขาวหรือผู้หญิงในชนชั้นกลางจะมีส่วนร่วมกับทางโรงเรียนสูงสุด ซึ่งแนวทางการเสริมสร้างมีส่วนร่วม คือ เพิ่มการติดต่อสื่อสาร สร้างความเข้าใจกับผู้ปกครองเสริมสร้างพลังอำนาจ และความร่วมมือให้ผู้ปกครองมากขึ้น^{๗๔}

โกลด์ (Gold. 2000: page 295) ได้กล่าวถึง ศึกษาการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาระดับโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยเน้นการให้ความร่วมมือระหว่างชุมชน ผู้ปกครองและนักการศึกษา ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปการศึกษาในรัฐฟิลาเดลเฟีย ผลการศึกษาพบว่าการจัดการของชุมชนเป็นสื่อกลางระหว่างผู้ปกครอง ครอบครัว กับโรงเรียน เพื่อเป้าหมายในการเสริมสร้างการอ่านออกเขียนได้ และการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับชุมชน ทำให้ผู้ปกครองได้รับความรู้เกี่ยวกับชุมชน ดังนั้น การสร้างหุ้นส่วนและความร่วมมือระหว่างผู้ปกครองกับนักการศึกษาทำให้เกิดทรัพยากรที่มีคุณค่าทั้งในด้านสังคมและวัฒนธรรมให้แก่โรงเรียน.^{๗๕}

พินา (Pena. 2000: Abstract) ได้กล่าวถึง ศึกษาความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมของครอบครัวภายในสิ่งแวดล้อมโรงเรียน และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองเชื้อสายแม็กซิกันอเมริกันด้วยการสัมภาษณ์ ครู ผู้บริหาร และผู้ปกครอง การสังเกตแบบมีส่วนร่วมในการประชุมผู้ปกครองและในกิจกรรมโรงเรียน ระดับประถมศึกษากับนักเรียน ๖๑๘ คน ครูกับผู้บริหาร

^{๗๓} พวงทอง โยธาใหญ่, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นกรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเชียงใหม่ การค้นคว้าแบบอิสระ ”, รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๕), หน้า บทคัดย่อ.

^{๗๔} Abrams, L.S., “Planning for school change school-community collaboration in a Full-service elementary school”, Urban Education, 2000, หน้า 79 - 103.

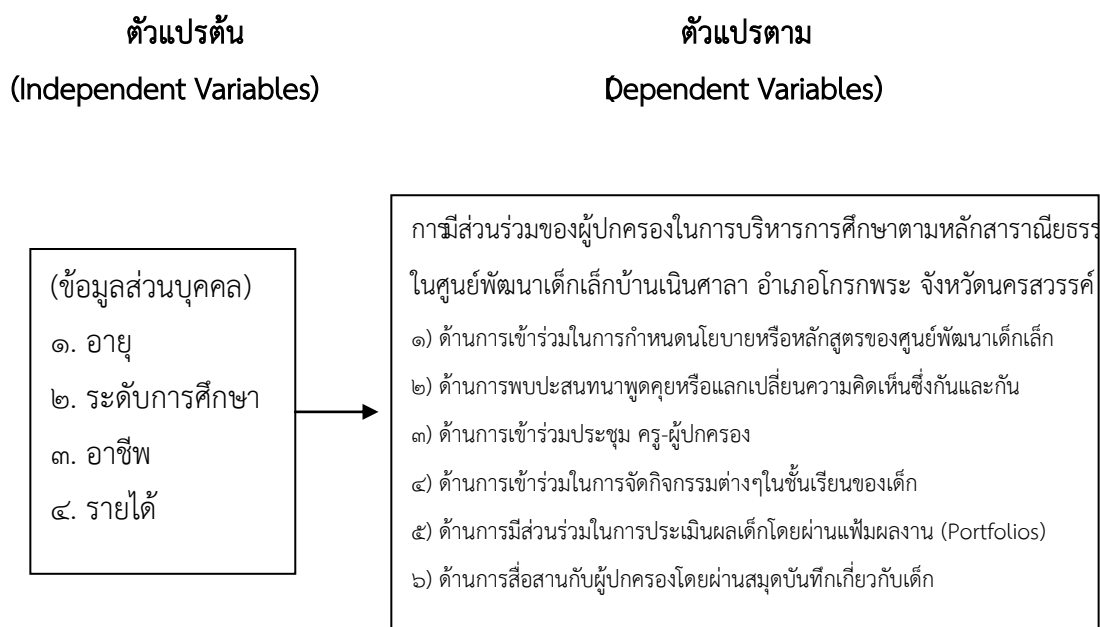
^{๗๕} Gold.S.F., “Community organization at a neighborhood high school: promises andDilemmas in building parent-educator partnership and collaborations”, Proquest DigitalDissertation, 2000, หน้า 295 - A.

๓๑ คน และครอบครัวที่เป็นกรณีศึกษา ๑๒ ครอบครัว พบว่า ปัจจัยสำคัญของการมีส่วนร่วมในทัศนะผู้ปกครอง คือ ภาษาต่างกัน เนื่องจากผู้ปกครองส่วนใหญ่ใช้ภาษาสเปน ขณะที่โรงเรียนและครูสอนเป็นภาษาอังกฤษทำให้ผู้ปกครองไม่เข้าใจ และเป้าหมายวัฒนธรรมที่แตกต่างระดับการศึกษาของผู้ปกครอง ระยะทางระหว่างบ้านกับโรงเรียน ความคิดเห็นผู้ปกครองซึ่งคิดว่าการศึกษาคือหน้าที่รับผิดชอบของโรงเรียน จึงไม่ได้ต้องการจะแทรกแซงการทำงานของครูความไม่เข้าใจในระบบการศึกษา ขาดคนดูแลเด็กเล็กที่บ้านเวลาที่ทำงานไม่ตรงกัน ปัญหาครอบครัว และประโยชน์ของกิจกรรม ความคิดเห็นที่มีต่อครู คือ รู้สึกด้อยค่าและเหมือนถูกออกคำสั่งมากกว่าคำแนะนำ ส่วนผู้บริหารก็มีภาระงานมาก พฤติกรรมที่แสดงออกไม่จริงใจ และขาดการยอมรับในตัวผู้บริหารขณะที่ผู้บริหาร และครูเห็นว่ามีการะหน้าที่เพิ่มขึ้น หากผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนมากขึ้น^{๗๖}

๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ได้กำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษา เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการบริหารการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านเนินศาลาตามหลักสาราณียธรรม ๖ อำเภอกอพระ จังหวัดนครสวรรค์

สามารถสรุปแผนภาพกรอบแนวคิด (Conceptual Framework)

ภาพที่ ๒.๓ กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

^{๗๖} Pena, D.C., “ Parent involvement: intlucecing factors and implications”, Journal of Educational Research, 2000, หน้า 42 - 54.